

Katalogizacija kulturnih objekata: usklađenost Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima i modela Katalogizacija kulturnih objekata

Klarin, Nina

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:651966>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-09**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti
Diplomski sveučilišni studij Informacijske znanosti

Nina Klarin

**Katalogizacija kulturnih objekata: usklađenost
Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama,
arhivima i muzejima i modela Katalogizacija
kulturnih objekata**

Diplomski rad

Zadar, 2022.

Sveučilište u Zadru

Odjel za informacijske znanosti
Diplomski sveučilišni studij Informacijske znanosti

Katalogizacija kulturnih objekata: usklađenost Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima i modela Katalogizacija kulturnih objekata

Diplomski rad

Student/ica:

Nina Klarin

Mentor/ica:

Izv. prof. dr. sc. Marijana Tomić

Zadar, 2022.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Nina Klarin**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Katalogizacija kulturnih objekata: usklađenost Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima i modela Katalogizacija kulturnih objekata** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 20. listopada 2022.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Raznolikost građe u baštinskim ustanovama	3
3. Organizacija informacija	5
3.1. Katalogizacija	7
4. Standardizacija opisa kulturnih objekata.....	10
5. Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima	12
5.1. Skupine i elementi opisa Pravilnika KAM	15
6. Katalogiziranje predmeta kulturne baštine: vodič za opis djela kulturne baštine i njihovih slika (Cataloging Cultural Objects – CCO).....	26
6.1. Skupine i elementi opisa u CCO.....	27
6.2. Primjer opisa prema CCO.....	35
7. Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa (FRBR)	38
8. IFLA Library Reference Model (IFLA LRM)	39
9. Istraživački dio	41
9.1. Uvod u istraživanje	41
9.2. Svrha i cilj istraživanja	41
9.3. Istraživačka pitanja	41
9.4. Metodologija.....	41
9.5. Istraživanje.....	42
9.5.1. Mapiranje: CCO Skupina 1 – Imenovanje predmeta	42
9.5.2. Mapiranje: CCO Skupina 2 – Informacije o autoru	43
9.5.3. Mapiranje: CCO Skupina 3 – Fizičke karakteristike	43
9.5.4. Mapiranje: CCO Skupina 4 – Stilske, kulturne i kronološke informacije	46
9.5.5. Mapiranje: CCO Skupina 5 – Lokacija, zemljopisni položaj	47
9.5.6. Mapiranje: CCO Skupina 6 – Predmet	48
9.5.7. Mapiranje: CCO Skupina 7 – Razred	48
9.5.8. Mapiranje: CCO Skupina 8 – Opis / Druge opisne bilješke	48
9.5.9. Mapiranje: CCO Skupina 9 – Informacije o prikazu	49

9.6. Rasprava	49
9.7. Zaključci istraživanja.....	52
10. Zaključak.....	54
Literatura	55

Sažetak

Knjižnice, arhivi i muzeji raspolažu s brojnim jedinicama građe koje moraju biti identificirane i opisane. Iz tog razloga AKM ustanove¹ neprestano rade na razvoju i unaprjeđenju standarda za opis različitih vrsta građe. U cilju utvrđivanja njihove usklađenosti, u radu se uspoređuju *Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima* (dalje u radu Pravilnik KAM), pravilnik koji se u AKM ustanovama u Hrvatskoj koristi za opis knjižnične građe, muzejskih objekata i arhivskog gradiva i *Katalogiziranje predmeta kulturne baštine: vodič za opis djela kulturne baštine i njihovih slika (Cataloging Cultural Objects – CCO)*, model za sadržaj podataka za opis kulturnih objekata. Za usporedbu navedenih dvaju pravilnika za opis koristi se metoda mapiranja. Svrha CCO je opis i dokumentacija objekata kulturne baštine i njihovih prikaza, a mapiranjem će se utvrditi obuhvaća li Pravilnik KAM pravila koja sadrži CCO, odnosno može li Pravilnik KAM poslužiti kao jedinstveni standard za opis kulturnih objekata. Uporabom jedinstvenog pravilnika za opis svih objekata u AKM ustanovama moći će se povezati njihov sadržaj i na taj način moći će se stvoriti zajedničke informacijske usluge.

Ključne riječi: kataložni opis; AKM standardi; *Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima*; *Katalogiziranje predmeta kulturne baštine: vodič za opis djela kulturne baštine i njihovih slika (CCO)*

¹ U radu će biti korišten termin AKM ustanove koji uključuje arhive, knjižnice i muzeje.

1. Uvod

Arhivi, knjižnice i muzeji (AKM ustanove) od samih početaka svog postojanja djeluju kao informacijska središta društva. One pohranjuju brojnu građu od velike kulturne i intelektualne važnosti. Pohrana i čuvanje građe tek je prvi korak u procesu širenja informacija. Kako bi AKM ustanove zadovoljile potrebe svojih korisnika, one moraju dati pristup informacijama o građi koju čuvaju. Iako se katalogi pojavljuju još u razdoblju antike i vežu se u prvom redu za arhive, knjižnice su prve informacijske ustanove koje katalogizacijama pridaju izuzetnu važnost kada je riječ o pristupu i dostupnosti građe korisnicima, te o katalogizaciji promišljaju i na praktičnoj i na znanstvenoj razini. Još u 17. stoljeću engleski bibliotekar John Dury ističe važnost izrade kataloga opisujući glavnu ulogu bibliotekara za kojega kaže da je "gospodar znanja čija je zadaća organiziranje knjižničnih izvora i upućivanje znanstvenika u njihovu djelotvornu uporabu. Prva je dužnost bibliotekara izraditi katalog, jer je samo tako moguće širiti znanje".² Korisnici i potencijalni korisnici neke knjižnice mogu imati uvid u informacije koje im ona nudi tek onda kada ta ustanova izradi i objavi katalog svoje građe. Prema Zajec, "cilj je izrade kataložnog opisa omogućiti korisnicima što jednostavnije pronalaženje, korištenje i pristup publikacijama."³ No, s novim tehnološkim mogućnostima javlja se i nova funkcija kataloga. Katalog se prvenstveno smatra posrednikom u pridruživanju podataka koji potječu iz različitih baštinskih zajednica, a opisuju entitete (objekte, osobe, organizacije, mjesta, događaje itd.) koji su im svima zajednički.⁴

Kako bi svaka jedinica građe mogla biti jednoznačno identificirana i opisana, bilo je potrebno je izraditi standarde za opis građe. Međunarodno ujednačena katalogizacija, čije je izvorište u programu Univerzalne bibliografske kontrole, nije moguća bez izrade međunarodnih standarda za bibliografski opis građe. Standardizacija je također potrebna radi provedbe programa univerzalne bibliografske kontrole (eng. Universal Bibliographic Control) kojim se nastoje ujednačiti kataložna pravila na međunarodnoj razini, kako bi se lakše razmjenjivale bibliografske informacije između nacionalnih bibliografskih središta.

² Garnett, R. *Librarianship in the seventeenth century. // Essays in librarianship & bibliography.* London, 1899. str.174-190.

³ Zajec, Jasenka. Kako identificirati i katalogizirati nove vrste neomeđene građe. // *Zbornik radova / Međunarodni skup u čast 100-te godišnjice rođenja Eve Verona, Zagreb, 17.-18. studenoga 2005.* Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2007. Str. 223.

⁴ Usp. Lagoze, C. (2000). Business unusual: how „event-awareness“ may breathe life into the catalog?. U *Bicentennial conference on bibliographic control for the new millennium, Was-hington, Library of Congress, November 15.-17. 2000.* Washington, DC: Library of Congre-ss, Cataloging Distrubtion Service. Dostupno 15. 11. 2018. na: http://www.loc.gov/catdir/bibcontrol/lagoze_paper.html

Bibliografski opis je skup bibliografskih podataka koji identificiraju i opisuju određenu jedinicu bibliotečne građe. U današnje se vrijeme ne govori samo o standardizaciji bibliografskog opisa knjižnične građe, već je naglasak na standardizaciji opisa građe u svim AKM ustanovama. U današnjem informacijskom dobu primarna uloga AKM ustanova i dalje je pohrana, obrada i davanje pristupa informacijama svojim korisnicima, te iz tog razloga one neprestano rade na ujedinenju svojih standarda i oformljivanju jedinstvenog pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima prema kojem se može jednoznačno opisati sva knjižnična i muzejska građa, te arhivsko gradivo. Osim jednoznačnog opisa, jedinstveni standard za sve tri AKM ustanove daje mogućnost međusobnog povezivanja njihovih podataka.

U ovom radu raspravlja se o katalogizaciji svih kulturnih objekata, s naglaskom na usporedbu Pravilnika KAM (*Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima*), i muzejskog modela za sadržaj podataka za opis kulturnih objekata CCO - Cataloging Cultural Objects (*Katalogiziranje predmeta kulturne baštine: vodič za opis djela kulturne baštine i njihovih slika*), s ciljem utvrđivanja njihove usklađenosti. U radu će biti prikazani svi elementi opisa Pravilnika KAM i muzejskog modela CCO s ciljem da se istraži i utvrdi primjenjivost Pravilnika KAM na opis muzejskih objekata. Svrha istraživanja je istražiti obuhvaća li Pravilnik KAM pravila za opis svih kulturnih objekata i može li služiti kao opći standard za sve AKM ustanove.

2. Raznolikost građe u baštinskim ustanovama

Arhivi, knjižnice i muzeji su baštinske ustanove koje čuvaju građu od velike kulturne i intelektualne vrijednosti. Knjižnice su prije srednjega vijeka pohranjivale glinene pločice i svitke, a od 1. stoljeća i izuma kodeksa, pohranjuju knjige. Do izuma tiska, riječ je bila o rukopisima koji su većinom bili pisani i prepisivani u pisarnicama u sklopu samostana, a mogli su si ih priuštiti samo viši slojevi stanovništva i crkvene ustanove. Velika kulturna revolucija u Europi dogodila se polovicom 15. stoljeća kada je njemački tiskar Johannes Gutenberg izumio tiskarski stroj s pomičnim slovima. Iako se zna da su Kinezi već oko tisućite godine poslije Krista prvi izumili način tiskanja pomoću pokretnih slova, njihova slova bila su izrađena od voska ili drveta, a izum se proširio samo do Japana i Koreje. Gutenberg je razvio vlastitu tehniku izrade slova od lijevanog metala, te je prvi koncipirao serijsku proizvodnju normiranih dijelova tiskarskog stroja. Njegova tehnika tiskanja toliko se brzo proširila, te su već oko 1500. godine mnoge europske tiskare počele tiskati svoja djela koja su tada bila većinom znanstvene ili religijske tematike. Nakon 100 godina počeli su se tiskati i prvi časopisi. Raznolikost građe i njena dostupnost postajala je sve veća. Dok u knjižnicama i arhivima tiskana građa čini većinski dio fonda, seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture, koji već više od 25 godina promiče suradnju između AKM ustanova, ističe kako „ne treba zanemariti njezinu prisutnost i ulogu u muzejima, najčešće kao fond muzejske knjižnice, ali i kao cjelovita muzejska zbirka ili dio neke od zbirka. Raznolikost takve građe unutar muzeja pruža bezbroj mogućnosti za njezino izlaganje i interpretiranje.“⁵

Fond bilo koje AKM ustanove ne sastoji se samo od knjižne građe, već svaka baštinska ustanova pohranjuje i neknjižnu građu u različitim formatima i oblicima. Uzmemo li za primjer Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu koja je središnja i jedna od najstarijih hrvatskih kulturnih ustanova, valja uočiti da se njezin fond dijeli na tri vrste zbirke, i to digitalne zbirke, zbirke građe posebne vrste i zbirke u čitaonicama. Digitalne zbirke su Digitalne zbirke NSK, Hrvatski arhiv weba, Nacionalni repozitorij disertacija, Nacionalni repozitorij završnih i diplomskih radova, Stare hrvatske novine, Stari hrvatski časopisi, Zvuci prošlosti, Virtualne izložbe NSK. Pod zbirke građe posebne vrste ubrajaju se Zbirka rukopisa i starih knjiga, Grafička zbirka, Zbirka zemljovida i atlasa, te Zbirka muzikalija i audio materijala. Treća vrsta zbirke u NSK su zbirke u čitaonicama u koje se ubrajaju Zbirka knjižnične građe o

⁵ 21. seminar Arhivi, Knjižnice, Muzeji: Mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture. Poreč, 22.– 24. studenoga 2017., Str. 12-13. URL: [https://www.had-info.hr/dokumenti/programi/programska%20knjizica%20slog%20\(6\)%20\(1\).pdf](https://www.had-info.hr/dokumenti/programi/programska%20knjizica%20slog%20(6)%20(1).pdf)

Domovinskom ratu, Zbirka službenih publikacija, Zbirka disertacija i magistarskih radova, Referentna zbirka, Zbirka za knjižničarstvo i Zbirka inozemne Croatice.⁶ Iz toga je vidljivo da NSK u svom fondu osim knjižne građe (disertacije, završni i diplomski radovi, novine, časopisi, rukopisi, stare knjige,...) ima i druge vrste građe kao što su primjerice zemljovid, atlasi, muzikalije, audio materijal i virtualne izložbe. Nisu samo knjižnice te koje posjeduju raznoliku građu u svojim fondovima. Za primjer možemo uzeti fond Muzeja grada Zadra koji je podijeljen na dvije velike zbirke: muzejske zbirke i dokumentacijske zbirke. Muzejske zbirke su Zbirke Galerije umjetnina (ikone, fotografije, staro slikarstvo, suvremena umjetnost,...), Zbirke Prirodoslovnog odjela (herbarij, zbirke mekušaca, zbirke kukaca, zbirke kralješnjaka,...), Zbirke etnološkog odjela (nošnje, nakit, oružje, tekstil, keramika, glazbeni instrumenti,...) i Zbirke odjela Muzej grada Zadra (keramika, razglednice, namještaj, staklo,...). U Dokumentacijske zbirke ubrajaju se izložbe, izdavaštvo, hemeroteke, plakati, te dokumentacija o povijesti i osnivanju muzeja.

Navedeni primjeri ilustriraju raznolikost građe u baštinskim ustanovama u čijim se fondovima nalaze različiti povijesni, kulturni predmeti i umjetnine, te tiskana građa, audio vizualna građa i elektronički zapisi. U današnje doba koje je obilježeno tehnološkim napretkom, upravljanje zbirkama više se ne odnosi samo na tiskanu građu, već na upravljanje različitim resursima koji se pojavljuju u različitim formatima i medijima.⁷ Pred baštinske ustanove danas je stavljen veliki zadatak, jer sve raznolike vrste građe koje su pohranjene u baštinskim ustanovama moraju biti jednoznačno opisane kako bi im se omogućio pristup, ali i osigurala mogućnost agregiranja podataka o baštini u zajedničkim bazama podataka.

⁶ Usp. NSK zbirke. URL: <https://www.nsk.hr/category/zbirke/>

⁷ Usp. Macan, B., Fernández, G. V. and Stojanovski, J. Open source solutions for libraries: ABCD vs Koha. // Program: electronic library and information systems 47, 2(2013), str. 136-154.

3. Organizacija informacija

Prema Špiranec i Ivanjku, „osiguravanje pristupa informacijama izvorno je polazište i načelo informacijske profesije. Ono se ostvaruje predstavljanjem i organizacijom znanja. I predstavljanje i organizacija znanja i informacija po svojoj su naravi iznimno složeni procesi obilježeni poteškoćama za koje je informacijska zajednica tijekom povijesti pronalazila različita rješenja.“⁸ Katalogizacija, koja je definirana kao postupak organiziranja informacija izradom bibliografskih zapisa na temelju pravilnika, utvrđeni je postupak za postizanje navedenih ciljeva.⁹ Michael Gorman je u svom članku iz 2002. godine istaknuo da je organizacija informacija intelektualni temelj knjižničarske i informacijske profesije te da je bibliografska kontrola način na koji budući knjižničari i informacijski stručnjaci trebaju razmišljati. On smatra da je za jednog knjižničara i informacijskog stručnjaka najbitnije logično i kritičko razmišljanje, odnosno razumijevanje načina na koji su informacije (i znanje) organizirane za pretraživanje te komuniciranje toga znanja korisniku.¹⁰ Bibliografska organizacija informacija temelji se na skupljanju istih stvari i razlikovanju sličnih. Cilj skupljanja istih stvari je okupiti na jednom mjestu sva djela jednog autora, ili sve publikacije o nekom predmetu ili vrsti literature, dok je cilj razlikovanja onoga što je slično okupiti na jednom mjestu sva izdanja, prijevode i preradbe jednog djela ili sve publikacije o nekom predmetu. Autorica Elaine Svenonius u svome djelu *Intelektualne osnove organizacije informacija* navodi načela za izradu bibliografskih jezika koja su prema IFLA-i prihvaćena kao opća načela:

- **Načelo primjerenosti korisniku** - Odluke koje se donose pri izradi opisa trebale bi se donositi imajući na umu potrebe korisnika.
 - o Podnačelo: **Načelo opće uporabe** – U opisima treba koristiti normalizirani vokabular koji će odgovarati većini korisnika.
- **Načelo prikazivanja** - Opisi se trebaju temeljiti na načinu da informacijski entitet opisuje sam sebe.
 - o Podnačelo: **Načelo točnosti** - Opisi trebaju vjerno prikazivati opisani entitet.
- **Načelo dostatnosti i nužnosti** - Opisi bi trebali biti dovoljni za postizanje navedenih ciljeva i ne bi trebali uključivati elemente koji nisu potrebni za ovu svrhu.

⁸ Špiranec, S.; Ivanjko, T. Predmetni jezici s korisničkim jamstvom: što možemo naučiti od folksonomija? U: Hassenay, D. i Krtalić, M., ur. Seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: zbornik radova. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2012. Str. 59.

⁹ Usp. Feldvari, Kristina; Zdravčević, Izabel; Glumac, Martina. Organizacija informacija i katalogizacija: temelj obrazovanja informacijskih stručnjaka // Organizacija znanja, 26 (2021), (1–2); str. 2

¹⁰ Usp. Gorman, M., 2002. Why teach cataloguing and classification? *Cataloging & Classification Quarterly*, 34(1–2), 1–13.

- Podnačelo: **Načelo značajnosti** - Opisi trebaju uključivati samo one elemente koji su bibliografski značajni.
- **Načelo standardizacije** - Opisi trebaju biti standardizirani.
- **Načelo integracije** - Opisi za sve vrste građe trebaju temeljiti na zajedničkom skupu pravila.¹¹

Svenonius ističe da su načela upute za izgradnju bibliografskog jezika koji se upotrebljavaju za stvaranje sustava koji obično poprima oblik pravilnika.¹² Dakle, ona naglašava kako načela nisu pravila, već smjernice za izradu skupa pravila. Prvo načelo odnosi se na primjerenost korisniku te se smatra jednim od najvažnijih načela, uzmemo li u obzir da svaki bibliografski opis služi upravo da bi se korisnicima dali na uvid podaci o građi, stoga on svakako mora biti prilagođen njima. Na to se nadovezuje podnačelo opće uporabe koje je „većina kataložnih pravilnika, u području formalne obrade, interpretirala kao izlaženje u susret korisnicima vlastite zemlje, odnosno jezičnog područja sa zajedničkom nakladničkom tradicijom.“¹³ Načela prikazivanja i točnosti primjenjuju se da bi se onemogućili neujednačeni opisi. Njima se propisuje da se bibliografski podaci trebaju preuzimati iz točno određenih izvora na isti način na koji se tamo pojavljuju, te će se na taj način povećati vjerojatnost da opis različitih katalogizatora za istu jedinicu građe bude jednak. Na to se nadovezuje načelo dostatnosti i nužnosti, te njegovo podnačelo značajnosti. „Nadređene pojmove, dakle dostatnost i nužnost, citirana autorica tumači kao težnju da opisi moraju biti dostatni da postignu iskazane ciljeve te ne smiju obuhvatiti elemente koji se ne zahtijevaju u tu svrhu. U podnačelu značajnosti rečeno je da elementi moraju biti bibliografski važni.“¹⁴ Prema načelu standardizacije, „normizacija u izradbi opisa i pristupnica omogućuje veću ujednačenost koja, pak, povećava mogućnosti razmjene bibliografskih i autoriziranih podataka. Posljednje načelo, integracija, podrazumijeva da opisi svih vrsta knjižnične građe te nadziranih oblika imena entiteta trebaju, koliko je god to moguće, biti utemeljeni na zajedničkom skupu pravila.“¹⁵

¹¹ Usp. Svenonius, Elaine. The Intellectual Foundation of Information Organization. MIT Press, 2000., str. 68. URL: <https://sites.evergreen.edu/wp-content/uploads/sites/226/2016/08/svenonius-chap5.pdf>

¹² Usp. Isto. str. 70.

¹³ Willer, Mirna; Barbarić, Ana. Međunarodna kataložna načela: prikaz i analiza. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 52, 1/4(2009), str. 29.

¹⁴ Isto. str. 31.

¹⁵ Isto. str. 32.

3.1. Katalogizacija

Kako bi korisnici imali uvid u cjelokupni fond određene informacijske ustanove, potrebno je izraditi katalog u kojem su sadržani bibliografski podaci o građi. U knjižničarstvu se katalog definira kao „popis knjižnične građe koja se nalazi u nekoj knjižnici ili u više knjižnica određenog područja.“¹⁶ Definicija naglašava njegovu ograničenost na jedinice građe što ih knjižnica ili knjižnice već imaju u svom fondu jer se po tome katalog razlikuje od bibliografije. Svaki katalog je popis građe uređen prema nekom kriteriju (npr. abecednom, kronološkom, predmetnom itd.). Osim zadaće prepoznavanja i jednoznačnog utvrđivanja jedinice građe, katalog ima i zadaću identifikacije djela ili literarne jedinice, te identifikacije autorskog opusa. Engleski bibliotekar John Dury je još sredinom 17. stoljeća izjavio da je prva dužnost knjižničara izraditi katalog, jer je samo tako moguće širiti znanje.¹⁷ Na Međunarodnoj konferenciji o kataložnim načelima u Parizu 1961. godine dogovorena su međunarodno prihvatljiva jedinstvena načela za izgradnju kataloga poznata kao Pariška načela. Njima su definirane funkcije kataloga, prema kojima se ističe da bi katalog trebao biti učinkovit instrument za utvrđivanje:

1. sadrži li knjižnica određenu publikaciju koju određuje
 - (a) njen autor i stvarni naslov;
 - (b) ako autor nije naveden, samo njen stvarni naslov;
 - (c) ako su autor i naslov neprikladni ili nedostatni za identifikaciju, odgovarajuća zamjena za glavni naslov;
2. koja djela određenog autora knjižnica posjeduje
3. koja se izdanja pojedinog djela nalaze u knjižnici.¹⁸

U knjižnicama se najvažnijim katalogom smatra abecedni katalog u kojem se kataložne jedinice svrstavaju po abecednom redu. „Abecedni je red prvi put (prema dosadašnjim saznanjima) upotrijebljen kao osnovni raspored u tiskanom katalogu Bodleiana knjižnice u Oxfordu početkom 17. stoljeća, a primijenio ga je Thomas James. Početkom 19. stoljeća abecedni je katalog dobio svoje izrazite pobornike u Antoniu Panizziu (Knjižnica Britanskog

¹⁶ Horvat, A. O zadaćama i strukturi knjižničnoga kataloga. URL: http://dzs.ffzg.hr/text/o_zadacama_i_strukturi_knjiznicnog_kataloga.htm (01.08.2022.)

¹⁷ Usp. Horvat, A. O zadaćama i strukturi knjižničnoga kataloga. URL: http://dzs.ffzg.hr/text/o_zadacama_i_strukturi_knjiznicnog_kataloga.htm (01.08.2022.)

¹⁸ Usp. Statement of principles adopted at the International Conference on Cataloguing Principles, Paris, October 1961. London : IFLA Committee on Cataloguing, 1971. URL: https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/cataloguing/IMEICC/IMEICC1/statement_principles_paris_1961.pdf (01.08.2022.)

muzeja) i Leopoldu Delisleu (Nacionalna knjižnica u Parizu). Prema definiranim zadacima abecednog kataloga, on mora:

- odgovoriti na upit ima li knjižnica određenu jedinicu knjižnične građe;
- ponuditi za svaku jedinicu knjižnične građe pregled svih njezinih izdanja, prijevoda, preradaba i dr.;
- dati pregled svih publikacija određenog autora, koje se nalaze u knjižnici.¹⁹

Pri izradi kataloga ili bilo kojeg drugog sustava za pronalaženje informacija najvažnija je briga o potrebama korisnika. U početku je knjižnični katalog imao oblik knjige, nakon toga su se radi lakšeg nadopunjavanja i osuvremenjivanja kataloga razvili katalozi na listićima, a danas su neizbježni online katalozi. Strojno čitljivi katalog mora udovoljiti svim zadacima klasičnog abecednog kataloga, a ujedno mora i omogućiti izravnu povezanost s različitim sustavima za pronalaženje informacija. To je način za „premošćivanje jaza između dvije suprotstavljene kategorije korisnika - onih koji žele brzu i novu informaciju o zbivanjima u jednom određenom području i onih koji građu traže pomoću formalnih i vrijednosnih elemenata.“²⁰ S takvim se katalogom, poznatim pod nazivom OPAC (Online Public Access Catalogue) eksperimentira u svijetu od početka osamdesetih godina. OPAC treba korisnicima omogućiti korištenje kataloga bez posrednika (informacijskog stručnjaka), te ujedno mora biti prilagođen korisnicima s različitim iskustvom i znanjem.

Svrha svih baštinskih ustanova je da nude informacije i usluge svojim korisnicima. Kako bi korisnici bili upoznati sa fondom kojim određena baštinska ustanova raspolaže, važno je da ona daje na raspolaganje katalog svog fonda. Građa u AKM ustanovama je u nekim slučajevima i povezana. Primjerice, muzej može imati izložbu skulptura određenog kipara, dok u knjižnici postoji biografija tog istog kipara ili određena literatura vezana za njegova djela. „Ista vrsta građe, poput fotografija, zvučnih i video snimaka, zemljovida, korespondencije, plakata itd. može se naći u arhivima, knjižnicama i muzejima. Uslijed novih načina interpretacije muzealiziraju se predmeti, koji su ranije smatrani sekundarnom muzejskom dokumentacijom, arhivskim gradivom ili dijelom knjižničkog fonda.“²¹ Sve su to razlozi za stvaranje zajedničkog

¹⁹ Tadić, Katica. Rad u knjižnici : priručnik za knjižničare. Poglavlje 6: Katalozi i druge baze podataka u knjižnicama. Rijeka: Naklada Benja, 1994. Katalozi i druge baze podataka u knjižnicama. URL: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/pog6.htm#2>

²⁰ Horvat, A. O zadacima i strukturi knjižničkoga kataloga. URL: http://dzs.ffzg.hr/text/o_zadacama_i_strukturi_knjiznicnog_kataloga.htm (01.08.2022.)

²¹ Vukadin, Ana. Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima. @rhivi. 2017(2), str. 13. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/212970>

standarda za sve tri baštinske ustanove prema kojemu bi njihova građa bila opisana prema istim pravilima, te bi se na taj način omogućilo međusobno povezivanje bibliografskih podataka.

„Nove mogućnosti pretraživanja, razmjene i povezivanja podataka koje su se pojavile s razvojem i širenjem weba, pružaju priliku da se ono što je fizički razdvojeno u različitim ustanovama ili zbirkama virtualno združi u zajedničkim bazama podataka, data hubovima, agregatorima, web portalima, digitalnim knjižnicama itd.“²² Povezano s time, javlja se i nova perspektiva online kataloga, čija proširena uloga sada može biti povezivanje bibliografskih podataka iz više baštinskih ustanova. „Javlja se, prije svega, potreba za pridruživanjem i usklađivanjem standarda za opis, kako bi se bez obzira na mjesto i kontekst pohrane omogućila jedinstvena identifikacija jedinica građe i drugih entiteta koji su s njima povezani, a zajednički su svim baštinskim zajednicama: osoba, organizacija, mjesta, vremenskih razdoblja itd.“²³

²² Vukadin, Ana. Nav. dj. str. 13.

²³ Isto.

4. Standardizacija opisa kulturnih objekata

Standard možemo definirati kao zajednički dogovoreno određenje koje pomaže osiguranju konzistentnog rezultata.²⁴ Knjižnice su prve informacijske ustanove koje su počele aktivno raditi na utemeljenju jedinstvenog standarda za bibliografski opis. Nakon odluke o utemeljenju standardnog oblika i sadržaja bibliografskog opisa, Komisija za katalogizaciju Međunarodnog saveza knjižničarskih društava i ustanova (IFLA) organizirala je 1969. godine u Kopenhagenu Međunarodni sastanak kataložnih stručnjaka. Na drugom dijelu tog sastanka raspravljalo se o izradi standardnog bibliografskog opisa za sve vrste publikacija. Prvi takav standard bio je ISBD(M) - Međunarodni standardni bibliografski opis za omeđene publikacije, objavljen 1971. godine kao skup preporuka. Prijedlog za izradu ISBD-a (Međunarodni standardni bibliografski opis) dao je Michael Gorman. IFLA-in upravni odbor je krajem 1973. godine donio odluku o osnivanju novog ureda koji će se baviti isključivo pitanjima univerzalne bibliografske kontrole, čiji je cilj da sve zemlje svijeta imaju ista kataložna pravila kako bi se bibliografske informacije lakše razmjenjivale. Knjižnice su već tada konstantno radile na razvoju svojih standarda za opis i međunarodnom ujednačavanju tih pravila. Nakon ISBD(M)-a objavljena su izdanja ISBD-a za različite vrste publikacija: ISBD(S) za periodičke publikacije koji kasnijim preradbama postaje ISBD(CR) za serijske publikacije i drugu neomeđenu građu; opći ISBD(G); ISBD(NBM) za neknjižnu građu; ISBD(CM) za kartografsku građu, ISBD(A) za stare omeđene publikacije (antikvarne); ISBD(PM) za tiskane muzikalije; ISBD(CF) za računalne datoteke koji kasnijim preradbama postaje ISBD(ER) za elektroničku građu. Godine 2011. objavljen je *ISBD: International Standard Bibliographic Description, consolidated edition*, koji objedinjuje i "zamjenjuje sve dosadašnje specijalizirane ISBD-ove za pojedine vrste knjižnične građe te predstavlja važeći IFLA-in standard za bibliografski i kataložni opis svih vrsta građe."²⁵ Prema mišljenju poznatog američkog teoretičara Seymoura Lubetzkyja, "ISBD uvađa interpunkciju koja zbunjuje, zahtijeva nepotrebno ponavljanje elemenata koji se javljaju u odrednici čime dovodi do odviše opširnih propisa"²⁶. Unatoč njegovoj kritici, u praksi se pokazalo da ISBD u potpunosti odgovara postavljenim ciljevima, te ispunjava svoje zadatke. Upravo je ta strukturiranost podataka koja je dobivena uvođenjem interpunkcije i specifičnih pravila opisa omogućila da se postigne jednoznačan opis pojedine jedinice građe.

²⁴ Usp. Zlodi, Goran. Mogućnosti uspostavljanja interoperabilnosti među shemama metapodataka u muzejskom okruženju. (Doktorska disertacija. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2007.), Str. 81.

²⁵ Barbarić, Ana. Novo izdanje HKD-a (27.01.2022.) URL: http://www.hkdrustvo.hr/hr/obavijesti/odabrana_novost/691/ (27.01.2022.)

²⁶ Eva Verona. Univerzalna bibliografska kontrola i međunarodno ujednačavanje kataložnih postupaka. URL: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/verona.htm> (27.01.2022.)

Mirna Willer je u članku *Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u globalnoj informacijskoj infrastrukturi* objavljenom 2007. godine istaknula kako suradnja AKM ustanova još uvijek nije prepoznata kao nužna i korisna za razvoj njihovih službi i usluga za krajnje korisnike, te se pita „možemo li dopustiti da i dalje uživamo u komforu dekontekstualiziranih dilema, te izbjegavamo potrebu povremenog usuglašavanja, stalne suradnje i zajedničkog razmišljanja?“²⁷ Tim riječima Mirna Willer pokušala je naglasiti važnost suradnje AKM ustanova u objavljivanju njihovih bibliografskih podataka, kako bi ti podaci bili međusobno povezani, a samim time i bogatiji. Šest godina nakon izjave koju je Mirna Willer objavila u spomenutom članku, 2013. godine, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu je pokrenula projekt izrade novog pravilnika za katalogizaciju. Taj novi pravilnik zamišljen je kao zamjena za Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga Eve Verone koji se koristi još od 1960-ih godina. Već je tada prepoznata prilika da se u projekt uključe i predstavnici arhivističke, muzejske zajednice. „Iste su godine Sporazum o suradnji na izradi nacionalnog pravilnika za katalogizaciju osim Nacionalne i sveučilišne knjižnice potpisali Hrvatsko knjižničarsko društvo, Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru, Odsjek za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatski državni arhiv i Muzejski dokumentacijski centar.“²⁸ Iduće godine pridružili su im se i Muzej za umjetnost i obrt te Hrvatski prirodoslovni muzej. Projekt je završen 2019. godine, te je tada objavljen *Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima*, a uspostavljen je i Stalni odbor za održavanje i razvoj Pravilnika.

²⁷ Willer, M. Arhivi, knjižnice, muzeji - mogućnosti suradnje u globalnoj informacijskoj infrastrukturi: hrvatska iskustva tijekom godišnjih seminara. // *Muzeologija* 41/42 (2007), str. 32

²⁸ Balog Vojak, Jelena; Vukadin, Ana. Primjena pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima - primjer Hrvatskog povijesnog muzeja. *Informatica museologica*, br. 50 (2019), str 61.
<https://hrcak.srce.hr/238630>

5. Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima

„Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima (KAM) je skup elemenata i uputa za identifikaciju i opis građe u baštinskim i informacijskim ustanovama. Cilj je KAM-a standardizacija podataka o građi, čime se stvaraju uvjeti za njihovu razmjenu, dijeljenje, povezivanje, integraciju i ponovnu uporabu.“²⁹ Razlog izrade ovog pravilnika je utvrđivanje zajedničkog skupa odredaba za opis i pristup građi kojima će se moći koristiti knjižnična, arhivistička i muzejska zajednica, tj. koji će biti primjenjiv za opis građe iz svih triju baštinskih ustanova. „Obrazloženje za zajednički pravilnik opravdava se ujedno i činjenicom da se knjižnična, arhivska i muzejska građa može naći u sve tri vrste baštinskih ustanova te da je efikasno i ekonomično opisati je istim pravilima kako bi se podaci opisa mogli istoznačno koristiti u svim baštinskim zajednicama i tehnološkim okruženjima“³⁰. Zahvaljujući razvoju tehnologije i novim mogućnostima pretraživanja, razmjene i povezivanja podataka, digitalno okruženje pridonosi „međusobnom zbližavanju baštinskih zajednica, koje prepoznaju zajedničke ciljeve i rade na usklađivanju standarda za opis građe kako bi uz što manje troškove povećale dostupnost svojih podataka kroz skupne kataloge, portale, web servise i druge mrežne usluge. Iz toga proizlaze dva temeljna zahtjeva kojima mora udovoljiti novi kataložni pravilnik. Prvi je zahtjev prilagodba kataloga novim tehnologijama, posebice tehnologiji povezanih otvorenih podataka (linked open data), pri čemu se ne smije izgubiti iz vida i mogućnost funkcioniranja u drugim tehnološkim okruženjima. Drugi je zahtjev utvrđivanje zajedničkog skupa pravi-la kojima će se moći koristiti arhivska, knjižnična i muzejska zajednica. Takav skup pravila podrazumijeva da se predmet opisa jednoznačno identificira bez obzira na to tko ga je, kada i gdje opisao, ali i da se pritom očuva specifičan kontekst u kojemu ga sagledava određena zajednica ili ustanova, odnosno njezini korisnici.“³¹

Izrada Pravilnika KAM temelji se na „kataložnim pravilima, smjernicama, standardima i pravilnicima triju zajednica: Cataloging Cultural Objects (CCO), Categories for the Description of Works of Art (CDWA), Guidelines for Authority Records and References (GARR), International Guidelines for Museum Object Information: the CIDOC Information Categories, ISBD: međunarodni standardni bibliografski opis, Međunarodna norma

²⁹ Pravilnik KAM – O pravilniku. URL: <https://www.kam.hr/pravilnik/>

³⁰ Pravilnik za opis i pristup građi u KAM, str. 2. URL: https://pravilnik.kam.hr//index.php?action=intro_rules&id=23

³¹ Vukadin, Ana. Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima: načela i struktura. // Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture 20(2017), str. 112.

arhivističkog normiranog zapisa za pravne i fizičke osobe te obitelji (ISAAR(CPF)), Međunarodna norma za opis arhivskog gradiva (ISAD(G)), Međunarodna norma za opis ustanova s arhivskim gradivom (ISDIAH), Pravilnik o evidencijama u arhivima, Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi.“³²

Pravilnik KAM ima sedam općih načela koja su bila ključna prilikom njegove izrade:³³

- **Opća uporaba i primjerenost korisnicima:** Podaci se navode tako da budu razumljivi većini korisnika.
- **Ujednačenost:** Odredbe Pravilnika u najvećoj su mogućoj mjeri utemeljene na zajedničkoj praksi knjižnica, arhiva i muzeja.
- **Funkcionalna granularnost:** Elementi i odredbe Pravilnika primjenjivi su na različitim razinama opisa, od većih cjelina poput fondova i zbirki do višedijelnih jedinica građe, pojedinačnih jedinica građe i njihovih sastavnih dijelova.
- **Semantička interoperabilnost:** Kako bi se omogućilo semantičko povezivanje ili integracija podataka iz različitih izvora, Pravilnik se oslanja na konceptualne modele podataka razvijene pod pokroviteljstvom međunarodnih tijela, a elementi podataka utvrđeni Pravilnikom usklađeni su u najvećoj mogućoj mjeri sa međunarodnim i nacionalnim normama.
- **Točnost:** Točnost podataka navedenih u opisu zajamčena je uporabom pouzdanih izvora, među kojima se, gdje god je moguće, prednost daje samoj jedinici građe.
- **Ekonomičnost:** U opisu se izbjegavaju postupci koji nisu ekonomični i korisnicima mogu otežavati snalaženje, poput ponavljanja ili iscrpnih nabiranja. Također se izbjegava iskazivanje iste informacije u različitim oblicima (npr. podatak iskazan u strukturiranom obliku nije potrebno dodatno navoditi u napomeni) ukoliko se to iz opravdanih razloga ne smatra nužnim za pronalaženje, identifikaciju, odabir ili pristup građi.
- **Racionalnost:** Odredbe Pravilnika imaju uporište u suvremenim teorijskim gledištima organizacije informacija i međunarodnim normama za opis građe u knjižnicama, arhivima i muzejima.

³² Katić, Tinka. Rad na Pravilniku za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. // Mirna Willer : Festschrift / urednice Tinka Katić i Nives Tomašević. Zadar : Sveučilište u Zadru, 2020. Str. 216. Dostupno na: <https://morepress.unizd.hr/books/press/catalog/view/62/61/992-1>

³³ Pravilnik za opis i pristup građi u KAM, str. 12-13.. URL: https://pravilnik.kam.hr//index.php?action=intro_rules&id=23

Usporedimo li načela Pravilnika KAM s općim načelima za bibliografski opis autorice Elaine Svenonius, možemo zaključiti da su se autori Pravilnika KAM prilikom njegove izrade vodili općim načelima. Prvo načelo Pravilnika KAM identično je kao i prvo opće načelo i podnačelo autorice Svenonius, a odnosi se na opću uporabu i primjerenost korisnicima. Načela ujednačenosti, racionalnosti i semantičke interoperabilnosti mogu se usporediti s općim načelima standardizacije i integracije u kojima se spominje normizacija izrade opisa zbog što veće ujednačenosti i mogućnosti razmjene podataka, te uspostava zajedničkog skupa pravila za bibliografski opis. Načelo točnosti istoimeno je s općim podnačelom točnosti koje je povezano s načelom prikazivanja, a odnosi se na preuzimanje bibliografskih podataka iz izvora na isti način na koji su oni navedeni na tom izvoru kako bismo bili sigurni u točnost podataka koji se stavljaju u opis. Načelo ekonomičnosti odgovara općem načelu dostatnosti i nužnosti, te njegovom podnačelu značajnosti, a odnosi se na izbjegavanje postupaka koji nisu ekonomični i korisnicima mogu otežavati snalaženje, tj. izbjegavanje upisivanja nevažnih i previše opširnih ili ponavljajućih informacija u bibliografski opis jer informacije koje nisu relevantne mogu samo zbuniti korisnika. Načelo funkcionalne granularnosti jedino je načelo Pravilnika KAM koje nema direktne podudarnosti s općim načelima, no ipak ga možemo usporediti s općim načelom prikazivanja, jer funkcionalna granularnost podrazumijeva da su elementi i odredbe Pravilnika KAM primjenjivi na različitim razinama opisa, a opće načelo prikazivanja ističe da se opisi trebaju temeljiti na načinu da informacijski entitet opisuje sam sebe, a entitet koji se opisuje može biti bilo koje razine (fond, zbirka, jedinica građe ili sastavni dio jedinice građe).

Najveći dio Pravilnika KAM bavi se odredbama za opis i pristup jedinici građe (resource), koja je jedan od osnovnih pojmova svakog pravilnika za katalogizaciju.³⁴ U Pravilniku je *jedinica građe* definirana kao „materijalni ili nematerijalni objekt nastao djelovanjem nekog agenta ili prirode, koji ima društveni, povijesni, znanstveni, kulturni i/ili umjetnički značaj, što ga čini predmetom prikupljanja, pohrane, obrade, predstavljanja i zaštite u knjižnicama, arhivima i muzejima.“³⁵ Prema ovako opširnoj definiciji jedinice građe jasno je zašto pravila za njen opis moraju biti detaljno razrađena i prilagođena različitim oblicima građe. „Pravilnik nadalje utvrđuje da pojedina ustanova ili katalogizator treba odlučiti na kojoj će razini identificirati i opisati jedinicu građe koja se sastoji od više sadržajnih i/ili fizičkih dijelova (npr.

³⁴ Usp. Vukadin, A., Willer, M. Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima: novi hrvatski kataložni pravilnik. Knjižnica, 2019, 63(3), str. 29. Dostupno na linku: <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/7983>

³⁵ Pravilnik za opis i pristup građi u KAM, str. 17. URL: https://pravilnik.kam.hr//index.php?action=intro_rules&id=23

samo zbirku ili i pojedinačne komade u zbirci, samo glazbeni album kao cjelinu ili i pojedine skladbe na albumu itd.).³⁶

Pravilnik KAM nakon uvodnog poglavlja opširno opisuje i daje primjer za svaki element podataka kojeg sadrži. Osim definicija svih tematskih cjelina i elemenata podataka u Pravilniku se nalazi i opširan pojmovnik nakon kojeg su navedeni i sljedeći dodatci:

- Dodatak A: Preporučeni referentni izvori i nadzirani rječnici
- Dodatak B: Preporučene sheme za kodiranje sintakse
- Dodatak C: Transliteracija
- Dodatak D: Usvojeni naslovi anonimnih i povijesnih djela hrvatske pisane baštine
- Dodatak E: Odnosi među jedinicama građe
- Dodatak F: Uloge agenata u odnosu na jedinicu građe
- Dodatak G: Drugi odnosi među jedinicama opisa

5.1. Skupine i elementi opisa Pravilnika KAM

Svaka jedinica građe opisuje se prema kategorijama podataka koje se nazivaju *elementi opisa*. Svi elementi opisa u Pravilniku KAM podijeljeni su u 10 tematskih cjelina (skupina).

Tematske cjeline (Skupine)	Elementi opisa
<p>1. Stvarni prikaz jedinice građe</p> <p>Odnosi se na podatke koji se preuzimaju sa same jedinice građe (npr. naslov, ime proizvođača, godina proizvodnje itd.). Takvi podaci gotovo se uvijek javljaju na publikacijama, dok se na većini drugih vrsta građe javljaju rjeđe i u manje standardnom obliku ili se uopće ne javljaju. Ukoliko ipak postoje, važno ih je prenijeti u opis jer je riječ o izvornim podacima koji svjedoče kako jedinica građe "samu sebe stvarno prikazuje"</p>	<p>1.1 Stvarni prikaz</p> <p>1.2 Napomena o stvarnom prikazu</p> <p>1.3 Podatak o stvarnom naslovu</p> <p>1.4 Glavni stvarni naslov</p> <p>1.5 Usporedni stvarni naslov</p> <p>1.6 Dodatak glavnom stvarnom naslovu</p> <p>1.7 Usporedni dodatak glavnom stvarnom naslovu</p> <p>1.8 Napomena o stvarnom naslovu</p> <p>1.9 Podatak o odgovornosti koji se odnosi na stvarni naslov</p>

³⁶ Vukadin, A., Willer, M. Nav. dj., str. 30.

<p>te stoga služe kao temeljni izvor i/ili jamstvo za druge podatke u opisu</p>	<p>1.10 Usporedni podatak o odgovornosti koji se odnosi na stvarni naslov</p> <p>1.11 Napomena o odgovornosti koja se odnosi na stvarni naslov</p> <p>1.12 Podatak o izdanju</p> <p>1.13 Oznaka izdanja</p> <p>1.14 Usporedna oznaka izdanja</p> <p>1.15 Dodatna oznaka izdanja</p> <p>1.16 Usporedna dodatna oznaka izdanja</p> <p>1.17 Podatak o odgovornosti koji se odnosi na izdanje</p> <p>1.18 Usporedni podatak o odgovornosti koji se odnosi na izdanje</p> <p>1.19 Napomena o izdanju</p> <p>1.20 Podatak o izdavanju, proizvodnji ili raspačavanju</p> <p>1.21 Ime mjesta izdavanja, proizvodnje ili raspačavanja</p> <p>1.22 Usporedno ime mjesta izdavanja, proizvodnje ili raspačavanja</p> <p>1.23 Ime nakladnika, proizvođača ili raspačavatelja</p> <p>1.24 Usporedno ime nakladnika, proizvođača ili raspačavatelja</p> <p>1.25 Oznaka godine izdavanja, proizvodnje ili raspačavanja</p> <p>1.26 Napomena o izdavanju, proizvodnji ili raspačavanju</p> <p>1.27 Podatak o tiskanju ili izradi</p> <p>1.28 Ime mjesta tiskanja ili izrade</p> <p>1.29 Ime tiskara ili izrađivača</p> <p>1.30 Oznaka godine tiskanja ili izrade</p> <p>1.31 Napomena o tiskanju ili izradi</p>
---	---

	<p>1.32 Oznaka godine copyrighta</p> <p>1.33 Napomena o copyrightu</p> <p>1.34 Podatak o nakladničkoj cjelini</p> <p>1.35 Stvarni naslov nakladničke cjeline</p> <p>1.36 Podatak o odgovornosti koji se odnosi na nakladničku cjelinu</p> <p>1.37 Međunarodni standardni broj nakladničke cjeline</p> <p>1.38 Numeracija u nakladničkoj cjelini</p> <p>1.39 Napomena o nakladničkoj cjelini</p>
<p>2. Identifikacija jedinice građe</p> <p>Obuhvaća podatke pomoću kojih se jedinica građe jednoznačno identificira unutar određenog lokalnog, nacionalnog ili međunarodnog sustava.</p>	<p>2.1 Razina opisa djela</p> <p>2.2 Razina opisa pojavnog oblika</p> <p>2.3 Naziv ili vrsta</p> <p>2.4 Medij</p> <p>2.5 Oblik sadržaja</p> <p>2.6 Identifikator djela</p> <p>2.7 Usvojena pristupnica za djelo</p> <p>2.8 Usvojeni naslov djela</p> <p>2.9 Vrsta usvojenog naslova djela</p> <p>2.10 Dodatno obilježje djela</p> <p>2.11 Ključni naslov</p> <p>2.12 Varijantna pristupnica za djelo</p> <p>2.13 Varijantni naslov djela</p> <p>2.14 Vrsta varijantnog naslova djela</p> <p>2.15 Brojčane i kronološke oznake serijske građe</p> <p>2.16 Napomena o identifikaciji djela</p> <p>2.17 Identifikator izraza</p> <p>2.18 Usvojena pristupnica za izraz</p> <p>2.19 Dodatno obilježje izraza</p> <p>2.20 Varijantna pristupnica za izraz</p> <p>2.21 Napomena o identifikaciji izraza</p> <p>2.22 Identifikator pojavnog oblika</p>

	<p>2.23 Usvojena pristupnica za pojavni oblik</p> <p>2.24 Dodatno obilježje pojavnog oblika</p> <p>2.25 Skraćeni naslov</p> <p>2.26 Varijantna pristupnica za pojavni oblik</p> <p>2.27 Varijantni naslov pojavnog oblika</p> <p>2.28 Napomena o identifikaciji pojavnog oblika</p> <p>2.29 Identifikator primjerka</p> <p>2.30 Usvojena pristupnica za primjerak</p> <p>2.31 Napomena o identifikaciji primjerka</p> <p>2.32 Preporučeni način citiranja</p>
<p>3. Tematika i sadržaj jedinice građe</p> <p>Obuhvaća podatke o tomu što prikazuje ili o čemu govori jedinica građe, kojemu području ljudskoga znanja ili djelatnosti pripada njezin sadržaj te kojim je izražajnim sredstvima iskazan (npr. sadržava li jedinica građe zvuk, boju, ilustracije i sl.).</p>	<p>3.1 Izvorni natpisi i oznake</p> <p>3.2 Napomena o izvornim natpisima i oznakama</p> <p>3.3 Opis sadržaja</p> <p>3.4 Ključne riječi</p> <p>3.5 Predmet</p> <p>3.6 Napomena o predmetu</p> <p>3.7 Područje</p> <p>3.8 Oblik ili žanr</p> <p>3.9 Stil, pravac ili razdoblje</p> <p>3.10 Napomena o stilu, pravcu ili razdoblju</p> <p>3.11 Jezik sadržaja</p> <p>3.12 Napomena o jeziku sadržaja</p> <p>3.13 Jezik izvornika</p> <p>3.14 Napomena o jeziku izvornika</p> <p>3.15 Pismo sadržaja</p> <p>3.16 Napomena o pismu sadržaja</p> <p>3.17 Pismo izvornika</p> <p>3.18 Napomena o pismu izvornika</p> <p>3.19 Ilustracije</p> <p>3.20 Zvučni sadržaj</p> <p>3.21 Trajanje</p>

	<p>3.22 Napomena o trajanju</p> <p>3.23 Glazbeni format</p> <p>3.24 Izvođački sastav</p> <p>3.25 Mjerilo</p> <p>3.26 Napomena o mjerilu</p> <p>3.27 Kartografska projekcija</p> <p>3.28 Geografska dužina i geografska širina</p> <p>3.29 Napomena o geografskoj dužini i geografskoj širini</p> <p>3.30 Rektascenzija i deklinacija</p> <p>3.31 Ravnodnevice</p>
<p>4. Materijalni opis jedinice građe</p> <p>Obuhvaća podatke o materijalnim (fizičkim) svojstvima jedinice građe, poput dimenzija, materijala, tehnike izrade, tehničkih uvjeta potrebnih za pristup sadržaju itd.</p>	<p>4.1 Opseg</p> <p>4.2 Napomena o opsegu</p> <p>4.3 Materijalni nositelj</p> <p>4.4 Napomena o materijalnom nositelju</p> <p>4.5 Dimenzije</p> <p>4.6 Napomena o dimenzijama</p> <p>4.7 Masa</p> <p>4.8 Materijal</p> <p>4.9 Materijal podloge</p> <p>4.10 Materijal nanosa</p> <p>4.11 Tehnika</p> <p>4.12 Napomena o materijalu i tehnici</p> <p>4.13 Boja</p> <p>4.14 Napomena o boji</p> <p>4.15 Bibliografski format</p> <p>4.16 Stranični postav</p> <p>4.17 Generacija</p> <p>4.18 Polaritet slike</p> <p>4.19 Položaj sličica</p> <p>4.20 Omjer smanjenja mikrooblika</p> <p>4.21 Videoformat</p> <p>4.22 Standard emitiranja</p>

	<ul style="list-style-type: none"> 4.23 Standard projekcije 4.24 Format datoteke 4.25 Veličina datoteke 4.26 Razlučivost slike 4.27 Način snimanja 4.28 Broj zvučnih kanala 4.29 Sustav korekcije zvuka 4.30 Sustav smanjenja šuma 4.31 Brzina reprodukcije zvuka
<p>5. Životni ciklus jedinice građe</p> <p>Odnosi se na povijest jedinice građe, kao i na buduće postupke vezane uz cjelovitost ili pohranu jedinice građe. Uključuje okolnosti i događaje koji su se zbili prije dospijeca jedinice građe u ustanovu u kojoj se trenutno čuva (npr. kojim je povodom nastala, koja joj je bila izvorna namjena i u kakvom se izvornom okruženju nalazila), okolnosti dospijeca jedinice građe u ustanovu (npr. terenskim nalazom, darom, kupnjom, itd.), događaje nakon dospijeca (npr. konzervatorsko-restauratorske postupke) te predviđanja događaja koji mogu utjecati na opis (npr. plan sređivanja ili dostupnosti arhivskog gradiva, predviđena učestalost izlaženja časopisa).</p>	<ul style="list-style-type: none"> 5.1 Povijest djela 5.2 Plan sređivanja 5.3 Dopune 5.4 Učestalost izlaženja ili osuvremenjivanja 5.5 Nagrade 5.6 Napomena o nagradama 5.7 Povijest primjerka 5.8 Dodani natpisi i oznake 5.9 Napomena o dodanim natpisima i oznakama 5.10 Način nabave 5.11 Napomena o nabavi 5.12 Odabir, izlučivanje i rokovi čuvanja 5.13 Stanje primjerka 5.14 Konzervacija i restauracija

<p>6. Dostupnost i uporaba jedinice građe</p> <p>Obuhvaća podatke o pravnim i/ili tehničkim uvjetima uporabe jedinice građe, uključujući publiku kojoj je jedinica građe izvorno namijenjena, uvjete pod kojima joj se može pristupiti i način na koje se smije koristiti (npr. izlagati, reproducirati, umnožavati, dobiti na uvid i/ili istraživati itd.).</p>	<p>6.1 Ciljana publika djela</p> <p>6.2 Napomena o ciljanoj publici djela</p> <p>6.3 Ciljana publika izraza</p> <p>6.4 Napomena o ciljanoj publici izraza</p> <p>6.5 Uvjeti objavljivanja, umnožavanja ili prikazivanja</p> <p>6.6 Tehnički uvjeti pristupa</p> <p>6.7 Regionalni kôd</p> <p>6.8 Online pristup</p> <p>6.9 Dostupnost pojavnog oblika</p> <p>6.10 Dostupnost primjerka</p>
<p>7. Identifikacija i opis agenta</p> <p>Obuhvaća podatke kojima se identificiraju i/ili opisuju agenti, odnosno osobe, korporativna tijela i obitelji povezane s jedinicom građe. Sadržava odredbe o odabiru i oblikovanju identifikacijskih podataka, kao i dodatnih podataka koji mogu pomoći u identifikaciji i razumijevanju konteksta djelovanja agenata, poput zanimanja, funkcije, pravnog položaja i dr. Podaci o agentima navode se kad to nije protivno pravnim aktima o zaštiti osobnih podataka.</p>	<p>7.1 Vrsta agenta</p> <p>7.2 Identifikator osobe</p> <p>7.3 Usvojena pristupnica za osobu</p> <p>7.4 Usvojeno ime osobe</p> <p>7.5 Vrsta usvojenog imena osobe</p> <p>7.6 Titula osobe</p> <p>7.7 Dodatno obilježje osobe</p> <p>7.8 Varijantna pristupnica za osobu</p> <p>7.9 Varijantno ime osobe</p> <p>7.10 Vrsta varijantnog imena osobe</p> <p>7.11 Napomena o identifikaciji osobe</p> <p>7.12 Funkcija ili djelatnost osobe</p> <p>7.13 Zanimanje osobe</p> <p>7.14 Napomena o funkciji, djelatnosti ili zanimanju osobe</p> <p>7.15 Jezik osobe</p> <p>7.16 Biografija osobe</p> <p>7.17 Napomena o osobi</p> <p>7.18 Vrsta korporativnog tijela</p> <p>7.19 Identifikator korporativnog tijela</p>

	7.20 Usvojena pristupnica za korporativno tijelo
	7.21 Usvojeno ime korporativnog tijela
	7.22 Vrsta usvojenog imena korporativnog tijela
	7.23 Dodatno obilježje korporativnog tijela
	7.24 Varijantna pristupnica za korporativno tijelo
	7.25 Varijantno ime korporativnog tijela
	7.26 Vrsta varijantnog imena korporativnog tijela
	7.27 Napomena o identifikaciji korporativnog tijela
	7.28 Funkcija ili djelatnost korporativnog tijela
	7.29 Napomena o funkciji ili djelatnosti korporativnog tijela
	7.30 Unutarnji ustroj korporativnog tijela
	7.31 Pravni položaj korporativnog tijela
	7.32 Jezik korporativnog tijela
	7.33 Povijest korporativnog tijela
	7.34 Napomena o korporativnom tijelu
	7.35 Vrsta obitelji
	7.36 Identifikator obitelji
	7.37 Usvojena pristupnica za obitelj
	7.38 Usvojeno ime obitelji
	7.39 Vrsta usvojenog imena obitelji
	7.40 Dodatno obilježje obitelji
	7.41 Varijantna pristupnica za obitelj
	7.42 Varijantno ime obitelji
	7.43 Vrsta varijantnog imena obitelji
	7.44 Napomena o identifikaciji obitelji
	7.45 Funkcija ili djelatnost obitelji

	<p>7.46 Napomena o funkciji ili djelatnosti obitelji</p> <p>7.47 Genealogija obitelji</p> <p>7.48 Jezik obitelji</p> <p>7.49 Povijest obitelji</p> <p>7.50 Napomena o obitelji</p>
<p>8. Identifikacija i opis mjesta</p> <p>Obuhvaća podatke koji identificiraju i/ili opisuju fizičke prostore na Zemlji i izvan nje, uključujući suvremena i povijesna društveno-geografska mjesta poput upravno-teritorijalnih područja, naselja i dijelova naselja te građevina, građevinskih sklopova i dijelova građevina.</p>	<p>8.1 Vrsta mjesta</p> <p>8.2 Identifikator mjesta</p> <p>8.3 Usvojena pristupnica za mjesto</p> <p>8.4 Usvojeno ime mjesta</p> <p>8.5 Vrsta usvojenog imena mjesta</p> <p>8.6 Dodatno obilježje mjesta</p> <p>8.7 Varijantna pristupnica za mjesto</p> <p>8.8 Varijantno ime mjesta</p> <p>8.9 Vrsta varijantnog imena mjesta</p> <p>8.10 Napomena o identifikaciji mjesta</p> <p>8.11 Geografski položaj mjesta</p> <p>8.12 Napomena o mjestu</p>
<p>9. Identifikacija i opis vremenskog raspona</p> <p>Obuhvaća podatke koji identificiraju i/ili opisuju vremenske odsječke, uključujući duge vremenske odsječke poput geoloških era, kao i kratke poput nadnevaka, sata i minuta.</p>	<p>9.1 Vrsta vremenskog raspona</p> <p>9.2 Identifikator vremenskog raspona</p> <p>9.3 Usvojena pristupnica za vremenski raspon</p> <p>9.4 Varijantna pristupnica za vremenski raspon</p> <p>9.5 Napomena o identifikaciji vremenskog raspona</p> <p>9.6 Napomena o vremenskom rasponu</p>
<p>10. Odnosi i napomene o odnosima među jedinicama opisa</p> <p>Obuhvaća podatke o raznovrsnim odnosima među jedinicama opisa, čije prepoznavanje i</p>	<p>10.1 Odnos djela i djela</p> <p>10.2 Odnos djela i izraza</p> <p>10.3 Odnos izraza i izraza</p> <p>10.4 Odnos izraza i pojavnog oblika</p>

<p>bilježenje može biti značajno za pronalaženje, identifikaciju i odabir građe te razumijevanje konteksta nastanka i uporabe građe. Posebna pažnja posvećena je određivanju uloge stvaratelja, koja ima izniman značaj u zapadnom kulturnom krugu i stoljećima je služila kao glavni mehanizam intelektualne organizacije djela, o čemu svjedoče mnoge postojeće prakse u baštinskim ustanovama.</p>	<p>10.5 Odnos pojavnog oblika i pojavnog oblika</p> <p>10.6 Odnos pojavnog oblika i primjerka</p> <p>10.7 Odnos primjerka i primjerka</p> <p>10.8 Odnos djela i agenta</p> <p>10.9 Odnos djela i stvaratelja</p> <p>10.10 Odnos izraza i agenta</p> <p>10.11 Odnos pojavnog oblika i agenta</p> <p>10.12 Odnos primjerka i agenta</p> <p>10.13 Odnos djela i mjesta</p> <p>10.14 Odnos izraza i mjesta</p> <p>10.15 Odnos pojavnog oblika i mjesta</p> <p>10.16 Odnos primjerka i mjesta</p> <p>10.17 Odnos agenta i mjesta</p> <p>10.18 Odnos mjesta i mjesta</p> <p>10.19 Odnos djela i vremenskog raspona</p> <p>10.20 Odnos izraza i vremenskog raspona</p> <p>10.21 Odnos pojavnog oblika i vremenskog raspona</p> <p>10.22 Odnos primjerka i vremenskog raspona</p> <p>10.23 Odnos agenta i vremenskog raspona</p> <p>10.24 Odnos vremenskog raspona i vremenskog raspona</p> <p>10.25 Odnos agenta i agenta</p> <p>10.26 Napomena o odnosu djela i drugih jedinica opisa</p> <p>10.27 Napomena o odnosu izraza i drugih jedinica opisa</p> <p>10.28 Napomena o odnosu pojavnog oblika i drugih jedinica opisa</p> <p>10.29 Napomena o odnosu primjerka i drugih jedinica opisa</p>
---	---

	10.30 Napomena o odnosu agenta i drugih jedinica opisa
	10.31 Napomena o odnosu mjesta i drugih jedinica opisa
	10.32 Napomena o odnosu vremenskog raspona i drugih jedinica opisa

Tablica 1. Tematske cjeline i elementi podataka Pravilnika KAM³⁷

Tablični prikaz tematskih cjelina i pripadajućih elemenata podataka koje obuhvaća Pravilnik KAM jasno daje na znanje da je pravilnik vrlo iscrpan i da su se njegovi autori pobrinuli da pokrije sve elemente opisa koje su potrebne za identifikaciju svih vrsta građe u arhivima, knjižnicama i muzejima.

³⁷ Podaci o elementima opisa preuzeti iz sadržaja Pravilnika KAM: <https://pravilnik.kam.hr/index.php>
Opisi tematskih cjelina preuzeti iz Pravilnika KAM, str. 14.-15.

6. Katalogiziranje predmeta kulturne baštine: vodič za opis djela kulturne baštine i njihovih slika (Cataloging Cultural Objects – CCO)

Cataloging Cultural Objects (CCO) je priručnik koji pomaže opisati, dokumentirati i katalogizirati kulturne artefakte (kao što su umjetnička i arhitektonska djela) i vizualne medije koji ih predstavljaju.³⁸ Dakle, CCO je osmišljen je prvenstveno za članove zajednica koje se bave opisivanjem i dokumentiranjem kulturnih objekata i slika koje predstavljaju te objekte. Među njih se ubrajaju stručnjaci za muzejsku dokumentaciju, kustosi vizualnih izvora, arhivisti, knjižničari ili bilo tko tko dokumentira kulturne objekte i njihove slike. CCO propisuje „deset ključnih načela za katalogiziranje predmeta kulturne baštine:

- 1. ključno CCO načelo:** Određivanje logičkog fokusa (engl. logical focus) za svaki zapis o djelu (engl. Work Record) bilo da je ono jedan predmet, djelo koje sastoji od nekoliko dijelova, ili je fizička grupa ili zbirka predmeta.
- 2. ključno CCO načelo:** Uključivanje svih obaveznih kategorija podataka.
- 3. ključno CCO načelo:** Stvaranje i provođenje dodatnih lokalnih pravila kako bi se omogućilo pronalaženje, razmjena i korištenje informacija u različite svrhe.
- 4. ključno CCO načelo:** Korištenje kontroliranog nazivlja.
- 5. ključno CCO načelo:** Stvaranje lokalnih normativnih datoteka prema standardnoj objavljenoj terminologiji te iz lokalnih naziva i imena. Strukturiranje lokalnog nazivlja pomoću tezaurusa gdje god je to moguće. Bilježenje i dokumentiranje odluka o lokalnom nazivlju.
- 6. ključno CCO načelo:** Primjena normi za strukturu podataka.
- 7. ključno CCO načelo:** Razumijevanje da su katalogizacija, klasifikacija, indeksiranje i prikaz različite, ali povezane funkcije.
- 8. ključno CCO načelo:** Dosljedno uspostavljanje veza između skupina predmeta i pojedinačnih predmeta te vezane vizualne dokumentacije.
- 9. ključno CCO načelo:** Dosljedno korištenje interpunkcija i drugih pravila sintakse.
- 10. ključno CCO načelo:** Za informacijske sustave i korisnike koji koriste engleski jezik, koristite engleski jezik?³⁹

³⁸ Usp. Visual Resources Association (VRA) - Cataloging Cultural Objects (CCO). URL: <https://vraweb.org/resources/cataloging-cultural-objects/> (25.08.2022.)

³⁹ Zlodi, Goran. Od muzejske dokumentacije prema utvrđivanju svojstva kulturnoga dobra: ključni standardi i načela. Etnološka istraživanja 20 (2015). Str. 45-52.

Zadnje, deseto načelo se odnosi na engleski jezik jer je CCO napisan na engleskom jeziku, ali isto se može i primijeniti na bilo kojem jeziku. U tom slučaju, pitanje bi glasilo: Koristite li hrvatski jezik za informacije koje nisu navedene na hrvatskom? Primjerice, ako je naslov djela koje se opisuje na stranom jeziku, potrebno je osigurati i njegov prijevod na hrvatski jezik.

6.1. Skupine i elementi opisa u CCO

CCO SKUPINE	ELEMENTI OPISA
<p>1. Imenovanje predmeta</p> <p>Definiranje onoga što se katalogizira. (određivanje načina pozivanja na djelo je prva važna odluka u procesu katalogizacije)</p>	<p>Vrsta djela - Identificira vrstu djela ili radova koji se opisuju. obično odnosi na fizički oblik, funkciju ili medij djela (npr. skulptura, oltarna pala, katedrala, posuda za pohranu, slika, bakropis).</p> <p>Naslov - bilježi naslove, identifikacijske fraze ili nazive dane djelu koje se opisuje.</p> <p>Vrsta naslova - pruža način za razlikovanje različitih vrsta naslova (npr. naslov repozitorija, upisani naslov, naslov stvaratelja, opisni naslov).</p> <p>Jezik</p> <p>Izvor</p>
<p>2. Informacije o autoru</p> <p>Definiranje stvaratelja (autora) djela</p>	<p>Prikaz stvaratelja - identificira pojedinca, grupu pojedinaca, korporativno tijelo, kulturnu skupinu ili drugi subjekt koji je pridonio stvaranju, dizajniranju, proizvodnji ili preinaci djela.</p> <p>Autorizirani stvaratelj - poveznica na stvaratelja</p> <p>Uloga - bilježi ulogu ili aktivnost koju je kreator izvršio vezanu za djelo koje se katalogizira (npr. slikar, izdavač, dizajner).</p> <p>Opseg stvaratelja - naznaka dijelu (opseg) djela kojeg je dovršio određeni stvaralac ako djelo ima više stvaratelja.</p> <p>Pripisivanje/Atribucija - ako se radi o pripisivanju, može se upotrijebiti jedan od sljedećih kvalifikatora da se izrazi nesigurnost: pripisuju, ranije pripisivano, vjerojatno, moguće (na primjer, pripisano Fransu Halsu)</p>

<p>3. Fizičke karakteristike</p> <p>Fizičke karakteristike opisuju izgled djela i karakteristike njegovog fizičkog oblika</p>	<p>Prikaz mjerenja - sadrži podatke o dimenzijama, veličini ili opsegu rada.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vrijednost – npr. 13.3 x 20.6 - Jedinica – npr. cm, px, inch, kg - Vrsta – npr. težina, dužina, visina, širina, trajanje - Opseg – npr. komponente, oznaka ploče, cjelokupni - Kvalifikator – npr. najveće dimenzije - Oblik – npr. ovalan, pravokutni - Format – npr. DVD, JPG, VHS - Ljestvica – izraz omjera između veličine prikaza nečega i stvari koju opisujemo (npr. omjer veličina nacrtane strukture i stvarne građevine) <p>Prikaz materijala i tehnika - opisuje stvari ili materijale korištene u stvaranju djela, kao i tehniku izrade, procese ili metode uključene u njegovu proizvodnju.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Materijal – materijali korišteni za stvaranje djela (npr. tinta, platno, papir, željezo, audio oprema) - Vrsta materijala – medium (materijal koji se nanosi), support (površina na koju je materijal nanesen) - Tehnika – npr. slikanje, kiparstvo, fotografija, HTML, projekcija - Boja – npr. crno-bijelo - Mjesto oznake – vodeni žig, pečati i druge oznake - Opseg – npr. ukupno, površina - Kvalifikator <p>Prikaz izdanja - prvenstveno se odnosi na djela proizvedena u višestrukim izdanjima. (npr. : Sagot and Le Garrec edition, 98/150)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Broj impresuma – npr. 98 - Veličina izdanja – npr. 150 - Broj izdanja – npr. Sagot and Le Garrec
--	--

Prikaz stanja - Stanje opisuje odnos djela prema drugim fazama istog djela (npr. treće stanje od ukupno pet stanja, 3. od 5 stanja)

- **Identifikacija stanja** – broj stanja djela kojeg opisujemo (npr. 3)
- **Poznata stanja** – ukupan broj stanja (npr. 4)
- **Izvor stanja** - Ako se znanstvenici ne slažu oko redoslijeda ili broja stanja, ili kada samo jedna znanstvena studija daje indikaciju stanja, uključite kratku referencu na izvor koji ste koristili za identifikaciju stanja. Potpuni citat trebao bi biti dostupan.

Natpis - Opišite ili prepisite sva slova, bilješke, tekstove, oznake ili naljepnice koje su pričvršćene, primijenjene, utisnute, upisane ili priložene djelu. Među raznim vrstama natpisa prioritetno je bilježenje potpisa, datuma, i upisanih naslova. Upisani naslovi trebaju biti zabilježeni u elementu Naslov (Title), ali se mogu ponoviti ili zabilježiti u potpunijem obliku u elementu Natpis.

- **Vrsta natpisa** – npr. potpis, oznaka proizvođača, grafit
- **Mjesto natpisa** – npr. dolje desno, na desnoj ručki, ispod lijevog stopala
- **Autor natpisa** – ako se zna tko je autor natpisa napišu se njegovi podaci

Izvedba – U ovo polje bilježi se detaljan opis načina na koji je djelo izrađeno, uključujući procjenu njegove izrade ili karakteristika izvedbe, korištene metode gradnje ili primjenu specifičnih tehnika. Npr. *Višepločni duboki tisak izrađen je na pomoću tri aquatintne ploče natopljene tamnosmeđom, plavom i blijedo zelenom bojom.*

Fizički opis – Bilježi se opis izgleda djela izražen generičkim pojmovima, bez pozivanja na prikazanu temu. To uključuje

	<p>nazive svih prepoznatljivih uzoraka, motiva ili tekstura korištenih u ukrašavanju djela. Npr. <i>Tepih ima ravnu glatku površinu. Ukrašen je s 15 medaljona koji su povezani pomičnim motivom vinove loze; medaljoni sadrže razno cvijeće i voćke s malim pticama; obrubi su ukrašeni s izmjeničnim geometrijskim dizajnom i arabeskama.</i></p> <p>Povijest stanja i ispitivanja – Bilježi se opis procjenjujući cjelokupno fizičko stanje, karakteristike i cjelovitost djela u određenom vremenu. Ovo uključuje ispitivanja rada pod posebnim uvjetima, kao što je ultraljubičasto svjetlo. Npr. <i>Oksidirana metalna područja, oksidirana smeđa, nedostaju manji štitnici na oba kraja, manja područja restauracije. Osnova: pamuk ZA-6S, naizmjenična osnova jako udubljena, prirodno bijela.</i></p> <p>Povijest konzervacija i tretiranja – Bilježe se postupci ili radnje kojima je djelo podvrgnuto za popravak ili konzerviranje. Npr. <i>Uklonjena stvrdnuta površinska sol; uklanjan višak soli iz tijela; isprano sa deioniziranom vodom dok mjerenja vodljivosti nisu pokazala da nema više soli koja mora biti uklonjena; sporo sušeno.</i></p>
<p>4. Stilske, kulturne i kronološke Informacije</p> <p>Ovo poglavlje predstavlja elemente stila, kulture i datuma koji se odnose na stilske karakteristike djela, kulturno podrijetlo i datum dizajna ili stvaranja.</p>	<p>Stil - Element <i>Stil</i> identificira imenovani, definirani stil, povijesno ili umjetničko razdoblje, pokret, grupu ili školu čija su obilježja zastupljena u djelu koje se katalogizira. Npr. <i>Poentilizam, Nadrealizam, Škola Kano (pokret)</i></p> <p>Kultura - Element <i>Kultura</i> sadrži naziv kulture, naroda ili nacionalnosti iz kojeg je djelo nastalo. Ovaj element je koristan za institucije koje žele bilježiti kulturu povezanu s djelom kako bi se djelo smjestilo u kontekst drugih djela nastalih u istoj kulturi. Npr. <i>Talijanska, Kineska, Nepoznato</i></p> <p>Datum - Element <i>Datum</i> bilježi datum ili raspon datuma povezanih sa stvaranjem, dizajnom, proizvodnjom, prezentacijom, izvedbom, konstrukcijom ili izmjenom djela ili njegove komponente. Npr. <i>potkraj 14. stoljeća</i></p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Najraniji datum - npr. 1375 - Najkasniji datum – npr, 1399 - Kvalifikator datuma – definira na što se navedeni datum odnosi (npr. stvaranje, dizajn, obnova, dodatak)
<p>5. Lokacija, zemljopisni položaj</p> <p>Ovo se poglavlje bavi elementima koji bilježe geografske ili druge informacije o lokaciji. Vrijednosti podataka za elemente lokacije mogu sadržavati dvije vrste podataka: zemljopisno mjesto (npr. Firenca (Italija)) i imenovano spremište ili zgrada (npr. Gallerie degli Uffizi). Najmanje četiri pitanja o lokaciji općenito su od interesa kada se opisuje kulturni objekt ili djelo:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gdje je sada? - Gdje je bilo prije? - Gdje je napravljeno? - Gdje je otkriveno? 	<p>Prikaz trenutne lokacije - uključuje zemljopisni položaj djela i zgradu ili spremište u kojem se trenutno nalazi djelo. Npr. <i>Vatican Library (Holy See, Rome, Italy)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Jedinstveni ID repozitorija <p>Prikaz lokacije nastanka – mjesto gdje je djelo (ili njegove komponente) stvoreno, dizajnirano ili proizvedeno; može biti i pretpostavljeno izvorno mjesto djela. Obično je to geografsko mjesto, ali može uključivati i naziv korporativnog tijela, odnosno zgrade.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lokacija nastanka – npr. Cordoba (Andaluzija, Španjolska) <p>Prikaz lokacije nalazišta - geografsko mjesto gdje je djelo iskopan o ili otkriveno. To može biti općenito mjesto (dio nekog područja) ili određeno mjesto (npr. točna parcela).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lokacija nalazišta <p>Prikaz prijašnjih lokacija - prijašnje lokacije mogu biti važne za radnu evidenciju, uključujući lokacije povezane s vlasništvom ili poviješću sakupljanja djela. Mogu biti uključena i mjesta povezana s izložbom, poviješću posudbe, konzervacijom i povijesnim kontekstom djela.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prijašnja lokacija – npr. prije 1835. Abbazia di Sant'Antimo kod Montalcina; 1835-1846, zbirka kardinala Fescha, Rim; 1846.-1863., zbirka Campana, Rim; od 1863., Musée du Louvre, Pariz.
<p>6. Predmet</p> <p>Element Predmet sadrži identifikaciju, opis ili tumačenje koje je prikazano</p>	<p>Prikaz predmeta - Prilikom analize predmetnog sadržaja katalogizator treba odgovoriti na pitanje: O čemu je ovo djelo (što ovo djelo predstavlja)? Npr. Shah Jahan na konju, obučen za lov.</p>

<p>u djelu. Predmeti uključuju stvari, mjesta, aktivnosti, apstraktne oblike, ukrase, priče i događaje iz književnosti, mitologije, religije, odnosno povijesti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Kontrolirano polje predmeta – Poveznica na osobu, koncept, mjesto, itd. <i>Npr. mrtva priroda, trojanski rat</i> <p>Opseg – npr. Sveukupno, Strana A, Strana B</p> <p>Vrsta predmeta</p>
<p>7. Razred</p> <p>Koristi se za povezivanje određenog djela s drugim djelima sličnih karakteristika, često na temelju organizacijske sheme određenog repozitorija ili kolekcije. Svrha je smjestiti rad u širi kontekst. Može predstavljati hijerarhiju, tipologiju ili neko drugo grupiranje stavki, implicirajući sličnosti među djelima.</p>	<p>Prikaz razreda – Primjeri: Tekstil, Keramika, Arhitektura, Afrička umjetnost. <i>Npr. Ako je vrsta djela „bubanj“, razred bi bio „glazbeni instrument“</i></p> <p>Kontrolirano polje razreda</p>
<p>8. Opis / Druge opisne bilješke</p> <p>Element opisa i druge opisne bilješke mogu biti povezane s određenim poljima u zapisu o djelu.</p>	<p>Opis (Opisna napomena) – Opisna bilješka koja je općenito relativno kratak tekst nalik eseju, koji detaljno opisuje sadržaj i kontekst djela. To je se polje za slobodni tekst u kojeg se dodaju komentari i tumačenja koja mogu nadopuniti ili objasniti informacije indeksirane u drugim elementima.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izvori – navod na reference korištene pri sastavljanju bilješki <p>Druge opisne bilješke - Neke ustanove mogu zahtijevati dodatne specifične bilješke slobodnog teksta za određene elemente zapisa (na primjer: bilješka o predmetu, bilješka o datumu ili bilješka o naslovu).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Izvori

<p>9. Informacije o prikazu</p> <p>Uključuju pojedinosti o prikazu djela kada se promatra slika (surogat) djela. Važno je zabilježiti podatke o pogledu na sliku bez obzira na njezin format (fotografija, negativ, slajd, video ili digitalna slika) ili vrstu ustanove (zbirka vizualnih izvora, knjižnica, muzej ili arhiv). Vizualni surogati mogu omogućiti pristup djelima koja bi inače bila nedostupna zbog svojih udaljenih lokacija ili drugih ograničenja koja bi ograničila izravni kontakt.</p>	<p>Opis prikaza - Polje slobodnog teksta u kojem se razrađuju prostorni, kronološki ili kontekstualni aspekti djela kako su snimljeni u prikazu slike. Npr. <i>detalj donjeg lijevog kuta, pogled prema sjeverozapadu.</i></p> <p>Vrsta prikaza - bilježi određenu točku gledišta ili perspektivu, kao što je prikaz profila, pogled izbliza ili pogled iznutra. Pomaže korisniku razlikovati više slika istog djela. Npr. <i>prikaz iz ptičje perspektive, kosi prikaz, pogled izbliza.</i></p> <p>Predmet prikaza - pojmovi ili izrazi koji karakteriziraju djelo onako kako je prikazano na slici. Pomaže razlikovati više slika istog djela i omogućuje korisnicima da identificiraju određene slike koje ilustriraju određeni koncept ili detalj.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kontrolirano polje prikaza - poveznica na osobu, naziv, zemljopisni položaje, koncept, itd. <p>Datum prikaza - uključuje bilo koji datum ili raspon datuma povezanih sa stvaranjem slike (prikaza). Iako taj podatak nije obavezan, treba ga zabilježiti ako je poznat. Primjerice, slika Ville Savoy snimljena 1935. pružit će vam informacije o vili koja će se razlikovati od podataka dobivenih s njezine fotografije snimljene 1999. godine. Npr. <i>fotografija napravljena 1930-ih godina</i></p> <p>Najraniji datum – npr. 1930.</p> <p>Najnoviji datum – npr. 1939.</p>
---	--

Tablica 2. Popis i definicije skupina CCO i njihovih elemenata⁴⁰

Tablica 2 sadrži popis i definicije svih devet skupina opisa prema CCO, te popis i objašnjenja za sve njihove elemente. CCO sadrži vrlo opširan popis elemenata jer je svaki muzejski predmet jedinstven, stoga pravila za opis moraju biti opširna da bi obuhvatila sve specifičnosti svakog muzejskog predmeta. Svaki zapis ne mora sadržavati sve elemente opisa koji su propisani prema CCO, već one elemente koji su primjenjivi na predmet koji se opisuje. Ipak, postoje elementi koji su obvezni i mora ih sadržavati svaki zapis. *Tablica 3* prikazuje listu obveznih elemenata opisa u CCO.

⁴⁰ Podaci o elementima opisa i primjeri preuzeti iz izvora: Cataloging Cultural Objects (CCO). A Guide to Describing Cultural Works and Their Images. American Library Association. Chicago. 2006.

CCO SKUPINE	OBVEZNI ELEMENTI OPISA
1. Imenovanje predmeta	Vrsta djela Naslov
2. Informacije o autoru	Prikaz stvaratelja Autorizirani stvaratelj
3. Fizičke karakteristike	Prikaz mjerenja Prikaz materijala i tehnika
4. Stilske, kulturne i kronološke Informacije	Datum - Najraniji datum - Najkasniji datum
5. Lokacija, zemljopisni položaj	Prikaz trenutne lokacije
6. Predmet	Kontrolirano polje predmeta
9. Informacije o prikazu	Opis prikaza Vrsta prikaza Kontrolirano polje prikaza

Tablica 3. Lista obveznih elemenata opisa u CCO

6.2. Primjer opisa prema CCO

Kod opisa muzejske građe važno je razlikovati djelo (eng. Work) od slike (eng. Image). Prema CCO, djelo je umjetnička ili intelektualna kreacija, predmet, struktura, likovni rad i kulturni artefakt, dok je slika vizualni prikaz djela koji se pojavljuje najčešće u digitalnom obliku (npr. fotografija). Djelo i slika se opisuju prema istim pravilima (koriste se isti elementi opisa), pa je važno da katalogizator dobro prouči ono što opisuje i pazi da ne dođe do zbunjujućih zapisa. *Slika 1* prikazuje fotografije na kojima su britanski parlament i Big Ben koje je uslikala Patricia Harpring 2005. godine. Naravno da muzej ne može fizički u svom fondu imati parlament ili bilo koju drugu povijesno važnu građevinu, stoga muzej u svom fondu ima fotografije koje katalogizatoru služe kao slike djela. Katalogizator je u ovom slučaju opisao parlament kao arhitektonsko djelo (eng. Work record), dok je za fotografije koje prikazuju tu građevinu napravio zapis o slici (eng. Image record) koji je povezan sa zapisom o djelu.

Slika 1. Britanski parlament i Big Ben (fotografije)

Slika 2 prikazuje opis djela i fotografija britanskog parlamenta i Big Ben-a prema CCO. Uzmemo li u obzir zapis o djelu (eng. *Work Record*), prvi navedeni element je kontrolirano polje koje se odnosi na Razred djela (eng. *Class*), što je u ovom slučaju arhitektura i europska umjetnost. Drugi element je Vrsta djela (eng. *Work Type*) koji naznačuje da se radi o zgradama parlamenta. Katalogizator je za ovo djelo upisao čak tri naslova (eng. *Title*): kao preferirani naslov djela upisao je podatak „Kuće Parlamenta“, dok je kao alternativne naslove stavio „Palača Westminster“ i „Nova Palača Westminster“. U element Prikaz stvaratelja (eng. *Creator Display*) upisan je arhitekt Charles Barry, te je dodana informacija da mu je asistirao Augustus Welby Northmore Pugin. Ispod toga dodane su dodatne informacije o Ulogama (eng. *Role*) koje naznačuju da je Charles Barry bio nadzorni arhitekt, a Augustus Welby Northmore Pugin udruženi arhitekt. U elementu vezanom za datum navedeno je da je izrada započela 1837. (Najraniji datum – eng. *Earliest Date*), a završena 1860. godine (Najnoviji datum – eng. *Latest Date*). Kao Predmet djela (eng. *Subject*) upisana su tri pojma: arhitektura, vlada i parlament. Nadalje je naznačeno da je zgrada izgrađena u gotičkom stilu (eng. *Style*), da je vezana za

Britansku ili Englesku kulturu (eng. *Culture*), te da joj je lokacija u Londonu (eng. *Current Location*). U elementu Prikaz mjerenja (eng. *Measurements Display*) navedene su visine Viktorijinog tornja i Big Ben-a, a dodatno je upisan podatak o najvišoj točki građevine čija je vrijednost (eng. *Value*) iskazana u metričkoj jedinici (eng. *Unit*). Pod element Materijali i tehnike (eng. *Materials and Techniques*) navedeno je da su nosivi zidovi napravljeni od rezanog kamena. U elementu Opis (eng. *Description*) navedeni su podaci u obliku slobodnog teksta koji se odnose na informacije vezane uz građevinu: tko je i kada u njoj živio, kada je i kako bila oštećena, itd. Zadnji element opisa odnosi se na povezane slike (eng. *Related Images*), a sadrži linkove na zapise o slikama (eng. *Image Record*) koje prikazuju ovo djelo (vidi Sliku 1).

Svaki zapis o slici (prikazu) ima svoj broj (eng. *Image Number*). Nakon toga slijedi element Opis prikaza (eng. *View Description*) u kojem je u ovom slučaju za svaki prikaz napisano što on prikazuje i iz kojeg je kuta fotografija napravljena. Nakon toga navedeni su elementi Vrsta prikaza (eng. *View Type*), Predmet prikaza (eng. *View Subject*) i Datum prikaza (eng. *View Date*), a na kraju zapisa nalazi se element Povezano djelo (eng. *Related work*) koji sadrži link i ukazuje na povezanost zapisa o prikazu (slici) sa zapisom o djelu (građevini).

Prema primjeru iz *Slike 2*, vidljivo je da zapis sadržava sve obvezne elemente opisa. Oni su u zapisu označeni zvjezdicom (npr. *Work Type, *Title, *Creator Display, itd.). U zapisu pored nekih polja postoje i oznake *[controlled]* i *[link]*. Oznaka *[link]* ukazuje na vezu (npr. odnos između zapisa za sliku i zapisa za djelo ili zapisa za dva povezana djela). Oznaka *[controlled]* naznačuje da je polje na koje se odnosi kontrolirano polje. Kontrolirani vokabular je organizirani raspored riječi i izraza. Obično uključuje preferirane i varijantne pojmove i ima ograničen opseg ili opisuje određenu domenu. Kontrolirani popis je jednostavan popis pojmova koji se koriste za kontrolu terminologije. Ako je dobro konstruiran, na takvom će popisu svaki izraz biti jedinstven; pojmovi se neće preklapati u značenju; termini će biti jednaki u specifičnosti granularnosti; termini će biti poredani ili abecednim ili nekim drugim logičkim redoslijedom.⁴¹

⁴¹ Usp. Cataloging Cultural Objects (CCO). A Guide to Describing Cultural Works and Their Images. American Library Association. Chicago. 2006., Str. 27-28.

Work Record

- **Class** *[controlled]*: architecture • European art
- ***Work Type** *[link to authority]*: parliament buildings
- ***Title**: Houses of Parliament | **Title Type**: preferred
Title: Westminster Palace | **Title Type**: alternate
Title: Westminster New Palace | **Title Type**: alternate
- ***Creator display**: architects: Charles Barry (English, 1795-1860), assisted by Augustus Welby Northmore Pugin (English, 1812-1852)
 - ***Role** *[link]*: supervising architect | *[link]*: Barry, Charles
 - ***Role** *[link]*: associated architect | *[link]*: Pugin, Welby Northmore
- ***Creation Date**: construction on current structure was begun in 1837, the cornerstone was laid in 1840, and work was finished in 1860
[controlled]: **Earliest**: 1837; **Latest**: 1860
- ***Subject** *[link to authority]*: architecture • government • parliament
- **Style** *[link]*: Gothic Revival
- **Culture** *[link]*: British or English
- ***Current Location** *[link to authority]*: London (England)
- ***Measurements**: Victoria Tower: 102 m (height) (336 feet); Saint Stephen's Tower (Big Ben): 97.5 m (height) (320 feet) | *[controlled]*: **Extent**: greatest height; **Value**: 102; **Unit**: m; **Type**: height
- ***Materials and Techniques**: cut stone, bearing masonry | **Material** *[link]*: stone | **Technique** *[link]*: load-bearing walls • dimension stone
- **Description**: Possibly site of a royal palace of the Danish king of England, Canute. Site of the palace of Edward the Confessor in the 11th century, enlarged by William I the Conqueror. Badly damaged by fire in 1512; House of Commons met in Saint Stephen's Chapel by 1550, the Lords used another apartment of the palace. A fire in 1834 destroyed much of the palace. Construction on current structure dates 1837-1860. The Commons Chamber was destroyed in an air raid in World War II, reopened in 1950.
- **Related Images**:
[links to Image Records]: 2345 (exterior view, facing west) • 2346 (exterior view, facing southwest)

Image Record

- **Image Number**: 2345
- ***View Description**: exterior view facing west with north end of House of Parliament, including Big Ben and view from Westminster Bridge
- ***View Type** *[link]*: exterior view, partial view
- ***View Subject**: clock tower • facade • Westminster Bridge (London, England) • Big Ben (Tower clock)
- ***View Date** *[controlled]*: 1980
- **Related Work** *[link to Work Record]*: *Houses of Parliament*; parliament buildings; Charles Berry (English, 1795-1860), assisted by Augustus Welby Northmore Pugin (English, 1812-1852); begun 1837, finished 1860; London (England)

Image Record

- **Image Number**: 2346
- ***View Description**: exterior view facing southwest with north end of Houses of Parliament
- ***View Type** *[link]*: exterior view • oblique view • partial view
- ***View Subject**: north facade • lamppost
- ***View Date** *[link]*: 1980
- **Related Work** *[link to Work Record]*: *Houses of Parliament*; parliament buildings; Charles Berry (English, 1795-1860), assisted by Augustus Welby Northmore Pugin (English, 1812-1852); begun 1837, finished 1860; London (England)

Slika 2. Opis djela i slika britanskog parlamenta i Big Ben-a prema CCO

7. Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa (FRBR)

Od prvog objavljivanja FRBR (*Functional Requirements for Bibliographic Records - Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa*) 1998. godine, FR obitelj konceptualnih modela proširila se na tri odvojena modela za specifične aspekte bibliografskog univerzuma.⁴² Uz FRBR model za bibliografske podatke, u FR obitelj konceptualnih modela kasnije su uključeni FRAD (*Functional Requirements for Authority Data - Uvjeti za funkcionalnost autoriziranih zapisa*, 2009.) i FRSAD (*Functional Requirements for Subject Authority Data - Uvjeti za funkcionalnost predmetnih autoriziranih zapisa*, 2010.). I prije samog objavljivanja FRBR-a „bilo je jasno kako se ne radi o standardu poput ISBD-a, a još manje katalogskom pravilniku ili formatu za strojno čitljivo katalogiziranje, nego o konceptualnom modelu koji će na teorijskoj razini postaviti okvirnu shemu koja će obuhvatiti čitav raspon zadataka bibliografskog zapisa u svrhu udovoljavanja potrebama korisnika.“⁴³

Model FRBR temelji se na tri kategorije osnovnih elemenata: entitete (predmeti zanimanja korisnika), atribute (opisuju entitete) i odnose (prikaz veza između entiteta). Entiteti su definirani kao „ključni predmeti zanimanja korisnika bibliografskih zapisa“⁴⁴, a dijele se na tri skupine:

- 1. skupina: *djelo, izraz, pojavni oblik i jedinica građe* – proizvodi intelektualnog ili umjetničkog sadržaja koji se opisuju u bibliografskim zapisima
- 2. skupina: *osobe i korporativna tijela* – entiteti koji su odgovorni za stvaranje intelektualnog ili umjetničkog sadržaja (autorstvo)
- 3. skupina: *pojam, objekt, događaj i mjesto* – predmeti intelektualnog ili umjetničkog sadržaja⁴⁵

Elementima se dodjeljuju atributi koji ih pobliže opisuju, a oni se dijele na dvije skupine: atributi koji su neodvojivi od entiteta (fizička svojstva, opisni podaci) i atributi koji su entitetu pripisani izvana (dodijeljeni označitelji i kontekstualni podaci).⁴⁶

⁴² IFLA Library Reference Model: A Conceptual Model for Bibliographic Information / Pat Riva, Patrick Le Bœuf, Maja Žumer, Consolidation Editorial Group of the IFLA FRBR Review Group. December, 2017. Str. 5. URL: https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/40/1/ifla-lrm-august-2017_rev201712.pdf

⁴³ Barbarić, Ana. Entitet izraz konceptualnog modela FRBR: od teorijskog značaja do praktične primjene, 2008. str. 143.

⁴⁴ Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa : završni izvještaj / IFLA-ina Studijska skupina za uvjete za funkcionalnost bibliografskih zapisa ; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju ; [s engleskog prevela Tinka Katić ; hrvatske primjere odabrale i izradile Đurđica Brezak Lugarić ... et al.]. Str. 15.

⁴⁵ Usp. Isto. Str. 15.

⁴⁶ Usp. Isto. Str. 31.

8. IFLA Library Reference Model (IFLA LRM)

Već nakon objavljivanja zadnjeg modela iz FR obitelji, modela FRSAD, počelo se razmišljati o spajanju sva tri FR modela, te su prve rasprave o tome započele 2011. godine. Osnovna karakteristika FR-obitelji jest da su modeli „temeljeni na metodologiji entitet-odnos. Nastojali su biti tehnologijski neutralni, ali su ipak donosili različita rješenja i stajališta.“⁴⁷ Godine 2017. IFLA-ina Sekcija za katalogizaciju objavila je konceptualni model IFLA LRM (Library Reference Model) koji je nastao kao konsolidacija modela iz FR obitelji. Kako bi se olakšao prijelaz između tri prethodna FR modela i IFLA LRM, detaljan pregled njihovih glavnih razlika i tranzicijska mapiranja izrađena su kao zasebni popratni dokument izdan 2017. godine pod naslovom: *Tranzicijska mapiranja: korisnički zadaci, entiteti, atributi i odnosi u FRBR-u, FRAD-u i FRSAD-u mapirani sa svojim ekvivalentima u IFLA LRM*. Dokument pokriva mapiranja svakog korisničkog zadatka, entiteta, atributa i odnosa definiranog u FRBR-u, FRAD-u i FRSAD-u i kao rezultat mapiranja prikazuje raspored tih elemenata u IFLA LRM. Prilikom mapiranja i odabira FR elemenata i načina na koji će se oni uvrstiti u IFLA LRM, neki elementi su zadržani (moguće pod drugim imenom ili s općenitom definicijom), spojeni, generalizirani, drugačije modelirani ili su pak izbačeni zbog zastarjelosti (smatraju se izvan opsega ili na drugi način nisu prikladni za razinu modela IFLA LRM).⁴⁸

„Važno je istaknuti promjenu konteksta u kojem je nastajao model IFLA LRM u odnosu na FRBR, s naglaskom na nove potrebe različitih zajednica korisnika kojima knjižnice moraju izaći ususret, nastanak i razvoj semantičkog weba, daljnji razvoj digitalnih knjižnica, zbirke i repozitorija itd.“⁴⁹ Pojava semantičkog weba dramatično je promijenila tehnološki kontekst u kojem knjižnice i knjižnični podaci rade. S jedne strane potiče interoperabilnost, ali s druge također zahtijeva formalne i dosljedne podatkovne modele. Knjižnice moraju izložiti svoje podatke izvan granica vlastite domene, ali i iskoristiti bogatstvo informacija koje su stvorili drugi. Suradnja baštinskih ustanova zahtijeva zajedničko korištenje i razumijevanje podatkovnih modela.⁵⁰

⁴⁷ Petrić, Tatijana. Bibliografska organizacija neomeđene građe: model entitet-odnos ili objektno orijentirani model? Bosniaca 23(2018). Str. 36.

⁴⁸ IFLA Library Reference Model: A Conceptual Model for Bibliographic Information / Pat Riva, Patrick Le Bœuf, Maja Žumer, Consolidation Editorial Group of the IFLA FRBR Review Group. December, 2017. Str. 12. URL: https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/40/1/ifla-lrm-august-2017_rev201712.pdf

⁴⁹ Petrić, Tatijana. Nav. dj. str. 34.

⁵⁰ Riva, Pat; Žumer, Maja. *The IFLA Library Reference Model, a step toward the Semantic Web*. Paper presented at: [IFLA WLIC 2017 – Wrocław, Poland – Libraries. Solidarity. Society.](#) in Session 78 - Standards Committee. 2017. str. 2. URL: <https://library.ifla.org/id/eprint/1763/1/078-riva-en.pdf>

Model IFLA LRM opisuje pet korisničkih postupaka (zadataka) koji služe kao prikaz funkcionalnog opsega tog modela i potvrđuju njegovu vanjsku usmjerenost prema potrebama krajnjeg korisnika:

- **Pronaći** (*find*) - Okupiti zajedno informacije o jednom ili više izvora koju su predmet zanimanja pretraživanjem po bilo kojem relevantnom kriteriju.
- **Identificirati** (*identify*) - Jasno razumjeti prirodu pronađenih izvora i moći razlikovati slične izvore.
- **Odabrati** (*select*) - Odrediti primjerenost pronađenih izvora te biti u mogućnosti prihvatiti ili odbaciti pojedine izvore.
- **Dobiti** (*obtain*) - Pristupiti sadržaju izvora.
- **Istražiti** (*explore*) - Otkriti izvore koristeći njihove međusobne odnose i tako smjestiti izvore u kontekst⁵¹

Navedeni postupci odnose se na mogućnosti koje katalog nudi svojim korisnicima. Prva četiri korisnička postupka preuzeta su iz FRBR modela, dok je posljednji postupak (istražiti) nadodan kreiranjem konceptualnog modela IFLA LRM.

„Na modelu IFLA LRM temelji se nova verzija međunarodnoga kataložnog pravilnika RDA, a predstavlja i jedno od polazišta za izradu Pravilnika KAM.“⁵² RDA je kratica za *Resource Description and Access*, standard za deskriptivnu katalogizaciju koja pruža elemente podataka, upute i smjernice za bilježenje sadržaja i formuliranje bibliografskih metapodataka za opis i pristup izvorima informacija koji pokrivaju sve vrste sadržaja i medija koji se čuvaju u knjižnicama i srodnim kulturnim organizacijama, kao što su muzeji i arhivi. RDA je dizajniran za digitalni svijet. Metapodaci stvoreni slijedeći upute RDA oblikovani su u skladu s međunarodnim modelima za aplikacije povezanih podataka (*linked data*) usmjerenih na korisnika koje su kompatibilne s postojećim zapisima u online knjižničnim katalozima i također prilagodljive novim strukturama baza podataka koje su u nastajanju.⁵³ Hrvatski RDA pravilnik objavljen je pod imenom *Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima* (*Resource Description and Access Code for Libraries, Archives and Museums*).

⁵¹ Usp. IFLA Library Reference Model: A Conceptual Model for Bibliographic Information / Pat Riva, Patrick Le Bœuf, Maja Žumer, Consolidation Editorial Group of the IFLA FRBR Review Group. December, 2017. Str. 15. URL: https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/40/1/ifla-lrm-august-2017_rev201712.pdf

⁵² Objavljen hrvatski prijevod modela IFLA LRM. URL: <https://www.kam.hr/objavljen-hrvatski-prijevod-modela-ifla-lrm/>

⁵³ Usp. Salman Haider. „Resource Description and Access“, Encyclopædia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/library/Catalog-standardization#ref336276> [pristupljeno 13.10.2022.]

9. Istraživački dio

9.1. Uvod u istraživanje

Istraživanje se temelji na mapiranju standarda *Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima* (Pravilnik KAM) i *Katalogiziranje predmeta kulturne baštine: vodič za opis djela kulturne baštine i njihovih slika* (*Cataloging Cultural Objects – CCO*). Pravilnik KAM koristi se u svim AKM ustanovama u Hrvatskoj kao pravilnik za izradu bibliografskog opisa u arhivima, knjižnicama i muzejima, a CCO je međunarodni standard za sadržaj podataka za opis kulturnih objekata koji se koristi u muzejskoj zajednici. CCO je objavljen 2006. godine, te je jedan od standarda na kojima se temelji izrada Pravilnika KAM koji obuhvaća pravila za sve tri baštinske ustanove. Ovim istraživanjem ispituje se primjenjivost Pravilnika KAM na opis muzejskog predmeta, tj. kulturnog objekta. Pošto se prilikom izrade Pravilnika KAM, među ostalim standardima i pravilnicima, uzeo u obzir i CCO, hipoteza ovog istraživanja je da Pravilnik KAM sadrži elemente koje propisuje CCO i u skladu s time je adekvatan za opis kulturnih objekata.

9.2. Svrha i cilj istraživanja

Svrha istraživanja je istražiti obuhvaća li Pravilnik KAM pravila za opis svih kulturnih objekata i može li služiti kao opći standard za sve AKM ustanove.

Cilj istraživanja je na temelju mapiranja općeg Pravilnika KAM i muzejskog standarda CCO usporediti sve segmente njihovog opisa i na taj način ispitati primjenjivost Pravilnika KAM na opis muzejskih objekata.

9.3. Istraživačka pitanja

Istraživanje se bazira na usporedbi Pravilnika KAM i CCO, a rezultati istraživanja dat će odgovore na sljedeća pitanja:

1. Obuhvaća li Pravilnik KAM sve elemente opisa koje propisuje CCO?
2. U kojoj je mjeri Pravilnik KAM primjenjiv na opis muzejskih objekata?

9.4. Metodologija

Za usporedbu navedenih dvaju pravilnika koristi se metoda mapiranja (usporedbe). Mapiranje je prikazano tablično prema skupinama CCO. Za svaku od 9 skupina CCO izrađen je tablični prikaz u kojem su na lijevoj strani prikazani elementi pojedine CCO skupine, a na desnoj strani su tim elementima pripisani odgovarajući elementi Pravilnika KAM.

9.5. Istraživanje

9.5.1. Mapiranje: CCO Skupina 1 – Imenovanje predmeta

CCO skupina 1 - Imenovanje predmeta	Pravilnik KAM elementi opisa
Vrsta djela - Identificira vrstu djela ili radova koji se opisuju. Obično se odnosi na fizički oblik, funkciju ili medij djela.	2.3 Naziv ili vrsta 2.4 Medij 2.5 Oblik sadržaja
Naslov - bilježi naslove, identifikacijske fraze ili nazive dane djelu koje se opisuje. Vrsta naslova - pruža način za razlikovanje različitih vrsta naslova	1.3 Podatak o stvarnom naslovu 1.4 Glavni stvarni naslov 1.5 Usporedni stvarni naslov 1.6 Dodatak glavnom stvarnom naslovu 1.7 Usporedni dodatak glavnom stvarnom naslovu 1.8 Napomena o stvarnom naslovu 2.6 Identifikator djela 2.29 Identifikator primjerka 2.8 Usvojeni naslov djela 2.9 Vrsta usvojenog naslova djela 2.11 Ključni naslov 2.13 Varijantni naslov djela 2.14 Vrsta varijantnog naslova djela 2.22 Identifikator pojavnog oblika 2.25 Skraćeni naslov 2.27 Varijantni naslov pojavnog oblika
Jezik	3.11. Jezik sadržaja 3.12. Napomena o jeziku sadržaja 3.13. Jezik izvornika 3.14. Napomena o jeziku izvornika
Izvor	Izvor podataka ⁵⁴

⁵⁴ Pravilnik KAM za svaki element daje mogućnost navođenja izvora. Primjerice: 1.1.1. Izvor podataka za stvarni prikaz, 1.2.1. Izvor podataka za napomenu o stvarnom prikazu, 1.3.1. Izvor podatka o stvarnom naslovu, 2.1.1 Izvor podataka o razini opisa djela, 2.2.1 Izvor podataka o razini pojavnog oblika, 2.3.1 Izvor podataka za naziv ili vrstu, 2.4.1 Izvor podataka o mediju, 2.5.1 Izvor podataka o obliku sadržaja,...

9.5.2. Mapiranje: CCO Skupina 2 – Informacije o autoru

CCO skupina 2 - Informacije o autoru	Pravilnik KAM elementi opisa
<p>Prikaz stvaratelja - identificira pojedinca, grupu, korporativno tijelo, kulturnu skupinu ili drugi subjekt koji je pridonio stvaranju, dizajniranju, proizvodnji ili preinaci djela.</p> <p>Uloga – uloga ili aktivnost koju je kreator izvršio vezanu za djelo koje se katalogizira (npr. slikar, izdavač, dizajner).</p> <p>Opseg stvaratelja - naznaka dijelu (opseg) djela kojeg je dovršio određeni stvaralac ako djelo ima više stvaratelja.</p> <p>Pripisivanje/Atribucija – pripisuju, ranije pripisivano, vjerojatno, moguće (na primjer, pripisano Fransu Halsu)</p>	<p>1.9 Podatak o odgovornosti koji se odnosi na stvarni naslov</p> <p>1.10 Usporedni podatak o odgovornosti koji se odnosi na stvarni naslov</p> <p>1.11 Napomena o odgovornosti koja se odnosi stvarni naslov</p> <p>1.17 Podatak o odgovornosti koji se odnosi na izdanje</p>

9.5.3. Mapiranje: CCO Skupina 3 – Fizičke karakteristike

CCO SKUPINA 3 - Fizičke karakteristike	Pravilnik KAM elementi opisa
<p>Prikaz mjerenja - sadrži podatke o dimenzijama, veličini ili opsegu rada (vrijednost, jedinica, vrsta, opseg, oblik, format, ljestvica)</p>	<p>4.1 Opseg</p> <p>4.2 Napomena o opsegu</p> <p>4.5 Dimenzije</p> <p>4.6 Napomena o dimenzijama</p> <p>4.7 Masa</p> <p>4.15 Bibliografski format</p> <p>4.16 Stranični postav</p> <p>4.17 Generacija</p> <p>4.18 Polaritet slike</p> <p>4.19 Položaj sličica</p> <p>4.20 Omjer smanjenja mikrooblika</p>

	<p>4.21 VideofORMAT</p> <p>4.22 Standard emitiranja</p> <p>4.23 Standard projekcije</p> <p>4.24 Format datoteke</p> <p>4.25 Veličina datoteke</p> <p>4.26 Razlučivost slike</p> <p>4.27 Način snimanja</p> <p>4.28 Broj zvučnih kanala</p> <p>4.29 Sustav korekcije zvuka</p> <p>4.30 Sustav smanjenja šuma</p> <p>4.31 Brzina reprodukcije zvuka</p>
<p>Prikaz materijala i tehnika - opisuje stvari ili materijale korištene u stvaranju djela, kao i tehniku izrade, procese ili metode uključene u njegovu proizvodnju (materijal, vrsta materijala, tehnika, boja, mjesto oznake, opseg).</p>	<p>4.3 Materijalni nositelj</p> <p>4.4 Napomena o materijalnom nositelju</p> <p>4.8 Materijal</p> <p>4.9 Materijal podloge</p> <p>4.10 Materijal nanosa</p> <p>4.11 Tehnika</p> <p>4.12 Napomena o materijalu i tehnici</p> <p>4.13 Boja</p> <p>4.14 Napomena o boji</p>
<p>Prikaz izdanja - prvenstveno se odnosi na djela proizvedena u višestrukim izdanjima (broj impresuma, veličina izdanja, broj izdanja).</p>	<p>1.12 Podatak o izdanju</p> <p>1.13 Oznaka izdanja</p> <p>1.14 Usporedna oznaka izdanja</p> <p>1.15 Dodatna oznaka izdanja</p> <p>1.16 Usporedna dodatna oznaka izdanja</p> <p>1.17 Podatak o odgovornosti koji se odnosi na izdanje</p> <p>1.18 Usporedni podatak o odgovornosti koji se odnosi na izdanje</p> <p>1.19 Napomena o izdanju</p> <p>1.20 Podatak o izdavanju, proizvodnji ili raspačavanju</p>

	<p>1.21 Ime mjesta izdavanja, proizvodnje ili raspačavanja</p> <p>1.22 Usporedno ime mjesta izdavanja, proizvodnje ili raspačavanja</p> <p>1.23 Ime nakladnika, proizvođača ili raspačavatelja</p> <p>1.24 Usporedno ime nakladnika, proizvođača ili raspačavatelja</p> <p>1.25 Oznaka godine izdavanja, proizvodnje ili raspačavanja</p> <p>1.26 Napomena o izdavanju, proizvodnji ili raspačavanju</p> <p>1.27 Podatak o tiskanju ili izradi</p> <p>1.28 Ime mjesta tiskanja ili izrade</p> <p>1.29 Ime tiskara ili izrađivača</p> <p>1.30 Oznaka godine tiskanja ili izrade</p> <p>1.31 Napomena o tiskanju ili izradi</p> <p>1.32 Oznaka godine copyrighta</p> <p>1.33 Napomena o copyrightu</p> <p>1.34 Podatak o nakladničkoj cjelini</p> <p>1.35 Stvarni naslov nakladničke cjeline</p> <p>1.36 Podatak o odgovornosti koji se odnosi na nakladničku cjelinu</p> <p>1.37 Međunarodni standardni broj nakladničke cjeline</p> <p>1.38 Numeracija u nakladničkoj cjelini</p> <p>1.39 Napomena o nakladničkoj cjelini</p>
<p>Prikaz stanja - Stanje opisuje odnos djela prema drugim fazama istog djela (npr. treće stanje od ukupno pet stanja, 3. od 5 stanja)</p>	<p>5.1. Povijest djela</p> <p>5.2. Plan sređivanja</p> <p>5.3. Dopune</p> <p>5.7. Povijest primjerka</p> <p>3.4. Učestalost izlaženja ili osuvremenjivanja</p>

<p>Natpis - sva slova, bilješke, tekstovi, oznake ili naljepnice koje su pričvršćene, primijenjene, utisnute, upisane ili priložene djelu. Među raznim vrstama natpisa prioritetno je bilježenje potpisa, datuma, i upisanih naslova.</p>	<p>3.1. Izvorni natpisi i oznake 3.2. Napomena o izvornim natpisima i oznakama 5.8. Dodatni natpisi i oznake 5.9. Napomena o dodatnim natpisima i oznakama</p>
<p>Izvedba – detaljan opis načina na koji je djelo izrađeno, uključujući procjenu njegove izrade ili karakteristika izvedbe, korištene metode gradnje ili primjenu specifičnih tehnika.</p>	
<p>Fizički opis – Bilježi se opis izgleda djela izražen generičkim pojmovima. To uključuje nazive svih prepoznatljivih uzoraka, motiva ili tekstura korištenih u ukrašavanju djela.</p>	
<p>Povijest stanja i ispitivanja – Bilježi se opis procjenjujući cjelokupno fizičko stanje, karakteristike i cjelovitost djela u određenom vremenu.</p>	<p>5.13. Stanje primjerka</p>
<p>Povijest konzervacija i tretiranja – postupci ili radnje kojima je djelo podvrgnuto za popravak ili konzerviranje.</p>	<p>5.14. Konzervacija i restauracija</p>

9.5.4. Mapiranje: CCO Skupina 4 – Stilske, kulturne i kronološke informacije

<p>CCO SKUPINA 4 - Stilske, kulturne i kronološke informacije</p>	<p>Pravilnik KAM elementi opisa</p>
<p>Stil - identificira imenovani, definirani stil, povijesno ili umjetničko razdoblje, pokret,</p>	<p>3.9. Stil, pravac ili razdoblje 3.10. Napomena o stilu, pravcu ili razdoblju</p>

<p>grupu ili školu čija su obilježja zastupljena u djelu koje se katalogizira.</p> <p>Kultura - naziv kulture, naroda ili nacionalnosti iz kojeg je djelo nastalo.</p>	
<p>Datum - datum ili raspon datuma povezanih sa stvaranjem, dizajnom, proizvodnjom, prezentacijom, izvedbom, konstrukcijom ili izmjenom djela ili njegove komponente (najraniji datum, najkasniji datum, kvalifikator datuma).</p>	<p>9.1 Vrsta vremenskog raspona</p> <p>9.2 Identifikator vremenskog raspona</p> <p>9.3 Usvojena pristupnica za vremenski raspon</p> <p>9.4 Varijantna pristupnica za vremenski raspon</p> <p>9.5 Napomena o identifikaciji vremenskog raspona</p> <p>9.6 Napomena o vremenskom rasponu</p>

9.5.5. Mapiranje: CCO Skupina 5 – Lokacija, zemljopisni položaj

CCO SKUPINA 5 - Lokacija, zemljopisni položaj	Pravilnik KAM elementi opisa
<p>Prikaz trenutne lokacije - zemljopisni položaj djela i zgrada ili spremište u kojem se trenutno nalazi djelo.</p> <p>Prikaz lokacije nastanka – mjesto gdje je djelo stvoreno, dizajnirano ili proizvedeno.</p> <p>Prikaz lokacije nalazišta - geografsko mjesto gdje je djelo iskopano ili otkriveno.</p> <p>Prikaz prijašnjih lokacija - prijašnje lokacije mogu biti važne za radnu evidenciju, uključujući lokacije povezane s vlasništvom ili poviješću sakupljanja djela. Mogu biti uključena i mjesta povezana s izložbom, poviješću posudbe, konzervacijom i povijesnim kontekstom djela.</p>	<p>8.1 Vrsta mjesta</p> <p>8.2 Identifikator mjesta</p> <p>8.3 Usvojena pristupnica za mjesto</p> <p>8.4 Usvojeno ime mjesta</p> <p>8.5 Vrsta usvojenog imena mjesta</p> <p>8.6 Dodatno obilježje mjesta</p> <p>8.7 Varijantna pristupnica za mjesto</p> <p>8.8 Varijantno ime mjesta</p> <p>8.9 Vrsta varijantnog imena mjesta</p> <p>8.10 Napomena o identifikaciji mjesta</p> <p>8.11 Geografski položaj mjesta</p> <p>8.12 Napomena o mjestu – u napomenu se može upisati radi li se o trenutnoj lokaciji, lokaciji nastanka, lokaciji nalazišta ili nekoj od prijašnjih lokacija)</p>

9.5.6. Mapiranje: CCO Skupina 6 – Predmet

CCO SKUPINA 6 – Predmet	Pravilnik KAM elementi opisa
Prikaz predmeta - analiza predmetnog sadržaja. Odgovara na pitanje: O čemu je ovo djelo (što ovo djelo predstavlja)? Opseg – npr. Sveukupno, Strana A, Strana B Vrsta predmeta	3.5. Predmet 3.6. Napomena o predmetu – u napomenu se mogu opisati opseg i vrsta predmeta

9.5.7. Mapiranje: CCO Skupina 7 – Razred

CCO SKUPINA 7 – Razred	Pravilnik KAM elementi opisa
Prikaz razreda – Primjeri razreda: Tekstil, Keramika, Arhitektura, Afrička umjetnost. <i>Npr. Ako je vrsta djela „bubanj“, razred bi bio „glazbeni instrument“</i>	3.7. Područje

9.5.8. Mapiranje: CCO Skupina 8 – Opis / Druge opisne bilješke

CCO SKUPINA 8 - Opis / Druge opisne bilješke	Pravilnik KAM elementi opisa
Opis (Opisna napomena) – relativno kratak tekst nalik eseju, koji detaljno opisuje sadržaj i kontekst djela. - Izvori – navod na reference korištene pri sastavljanju bilješki Druge opisne bilješke – neke ustanove zahtijevaju dodatne specifične bilješke za određene elemente zapisa.	3.3. Opis sadržaja Napomene ⁵⁵

⁵⁵ Pravilnik KAM nudi velik broj napomena (bilješki), a navedene su u tablicama prilikom mapiranja pored elemenata na koje se odnose.

9.5.9. Mapiranje: CCO Skupina 9 – Informacije o prikazu

CCO SKUPINA 9 - Informacije o prikazu	Pravilnik KAM elementi opisa
<p>Opis prikaza - Polje slobodnog teksta u kojem se razrađuju aspekti djela kako su snimljeni u prikazu slike.</p> <p>Vrsta prikaza - bilježi određenu točku gledišta ili perspektivu.</p> <p>Predmet prikaza - pojmovi ili izrazi koji karakteriziraju djelo onako kako je prikazano na određenoj slici. Identificira slike koje ilustriraju određeni koncept ili detalj.</p> <p>Datum prikaza - uključuje bilo koji datum ili raspon datuma povezanih sa stvaranjem slike (prikaza).</p>	<p>1.1. Stvarni prikaz</p> <p>1.2. Napomena o stvarnom prikazu</p>

9.6. Rasprava

Usporedbom elemenata Pravilnika KAM s elementima iz prve skupine CCO koja se odnosi na imenovanje predmeta, vidljivo je da Pravilnik KAM ima mnogo više segmentiranih elemenata od CCO. Primjerice, prvi element CCO je *Vrsta djela*, koji se obično odnosi na fizički oblik, funkciju ili medij djela, no podatak koji će biti upisan pod ovaj element ovisi isključivo o katalogizatoru. Pravilnik KAM sadrži čak tri elementa koja mogu biti odgovarajuća tom elementu (*Naziv ili vrsta, Medij, Oblik sadržaja*), što može pridonijeti opširnijem i iscrpnijem opisu jedinice koja se opisuje. Ista situacija je i sa CCO elementima Naslov i Vrsta naslova, za koje Pravilnik KAM definira posebne elemente za svaku postojeću vrstu naslova, njenu varijantu, dodatak ili napomenu (npr. Podatak o stvarnom naslovu, Glavni stvarni naslov, Usporedni stvarni naslov, Dodatak glavnom stvarnom naslovu, Usporedni dodatak glavnom stvarnom naslovu, Napomena o stvarnom naslovu, Varijantni naslov djela).

CCO skupina 2 odnosi se na informacije o autoru, te se u njoj definira tko je stvaratelj djela, njegova uloga u stvaranju djela, opseg njegovog stvaranja ako djelo ima više stvaratelja,

te atribucija ako autor nije sa sigurnošću definiran pa se djelo pripisuje određenom stvaratelju. U Pravilniku KAM se ime stvaratelja upisuje pod element *Podatak o odgovornosti*, a ostale informacije o ulozi, opsegu stvaranja ili atribuciji mogu se navesti u polje *Napomena o odgovornosti*.

Treća skupina CCO odnosi se na fizičke karakteristike, i može se zaključiti da CCO i Pravilnik KAM imaju mnogo segmentiranih elemenata za fizički opis djela. Prilikom mapiranja treće skupine CCO sa Pravilnikom KAM bilo bi najlakše samo staviti napomenu da su svi podaci vezani za fizičke karakteristike djela sadržani u četvrtoj skupini Pravilnika KAM koja se odnosi na *Materijalni opis jedinice građe*, a obuhvaća podatke o materijalnim (fizičkim) svojstvima jedinice građe poput opsega, mase, dimenzija, materijala, tehnike izrade, tehničkih uvjeta potrebnih za pristup sadržaju itd. Mapiranjem svakog pojedinog elementa iz ovih skupina dolazimo do nekih preklapanja i različitosti u opširnosti pojedinih elemenata. Razlog tome je što je CCO je dizajniran za opis muzejskih predmeta, pa su svi elementi usmjereni isključivo toj svrsi, dok u Pravilniku KAM postoje i elementi koji se odnose na razne specifične vrste građe (npr. polaritet slike, položaj sličica, omjer smanjenja mikrooblika, video format, standard emitiranja, standard projekcije, format datoteke, razlučivost slike, broj zvučnih kanala, sustav korekcije zvuka, itd.). Neki elementi iz treće skupine CCO vezane za fizičke karakteristike djela imaju adekvatnu zamjenu (neki čak i istoimenu) u jednom ili više elemenata Pravilnika KAM, a to su *Prikaz mjerenja* (u koji se upisuju podaci o dimenzijama, veličini ili opsegu rada kao što su vrijednost, mjerna jedinica, vrsta, opseg, oblik, format, itd.), *Prikaz materijala i tehnika*, *Prikaz izdanja*, *Prikaz stanja*, *Natpis*, *Povijest stanja i ispitivanja*, te *Povijest konzervacija i tretiranja*. S druge strane, CCO elementi ove skupine su i *Izvedba* i *Fizički opis*, za koje u Pravilniku KAM nema istoimenih elemenata, ali se kroz druge elemente ili u napomene mogu upisati svi podaci koje pokrivaju ova dva elementa CCO.

Četvrta skupina CCO odnosi se na stilske, kulturne i kronološke informacije. Pravilnik KAM pokriva sve te elemente, a vezano za datum dodatno sadrži i elemente *Identifikator vremenskog raspona*, *Usvojena pristupnica za vremenski raspon* i *Varijantna pristupnica za vremenski raspon*. Ista situacija je i u petoj skupini CCO vezanoj za lokaciju i zemljopisni položaj. Pravilnik KAM propisuje i elemente kojih CCO ne sadrži, a to su *Identifikator mjesta*, *Usvojena pristupnica za mjesto* i *Varijantna pristupnica za mjesto*.

Ostale četiri skupine CCO vezane su za predmet, razred, opis i informacije o prikazu. Pravilnik KAM pokriva sve glavne elemente koji se javljaju u tim CCO skupinama, te za svaki taj element nudi polje napomena u koje se, ako je potrebno, mogu upisati podaci za elemente

koji nisu doslovno preuzeti iz CCO. Specifična je osma skupina CCO koja se odnosi na opis djela, a njeni elementi su: *Opis (Opisna napomena)*, *Izvori* (navod na reference korištene pri sastavljanju bilješki) i *Druge opisne bilješke*. Pravilnik KAM nema općenito polje napomena kao CCO, već nudi velik broj specifičnih napomena (bilješki) vezanih za određene elemente opisa, a to su: *Napomena o stvarnom prikazu*, *Napomena o stvarnom naslovu*, *Napomena o odgovornosti koja se odnosi na stvarni naslov*, *Napomena o izdanju*, *Napomena o izdavanju*, *proizvodnji i raspačavanju*, *Napomena o tiskanju ili izradi*, *Napomena o copyrightu*, *Napomena o nakladničkoj cjelini*, *Napomena o identifikaciji djela*, *Napomena o identifikaciji izraza*, *Napomena o identifikaciji pojavnog oblika*, *Napomena o identifikaciji primjerka*, *Napomena o izvornim natpisima i oznakama*, *Napomena o predmetu*, *Napomena o stilu*, *pravcu ili razdoblju*, *Napomena o jeziku sadržaja*, *Napomena o jeziku izvornika*, *Napomena o pismu sadržaja*, *Napomena o pismu izvornika*, *Napomena o trajanju*, *Napomena o mjerilu*, *Napomena o geografskoj dužini i geografskoj širini*, *Napomena o opsegu*, *Napomena o dimenzijama*, *Napomena o materijalu i tehnici*, *Napomena o boji*, *Napomena o nagradama*, *Napomena o dodatnim natpisima i oznakama*, *Napomena o nabavi*, *Napomena o ciljanoj publici djela*, *Napomena o ciljanoj publici izraza*, *Napomena o identifikaciji osobe*, *Napomena o funkciji*, *djelatnosti ili zanimanju osobe*, *Napomena o osobi*, *Napomena o identifikaciji*, *Napomena o funkciji ili djelatnosti korporativnog tijela*, *Napomena o korporativnom tijelu*, *Napomena o identifikaciji obitelji*, *Napomena o funkciji ili djelatnosti obitelji*, *Napomena o obitelji*, *Napomena o identifikaciji mjesta*, *Napomena o mjestu*, *Napomena o identifikaciji vremenskog raspona*, *Napomena o vremenskom rasponu*, *Napomena o odnosu djela i drugih jedinica opisa*, *Napomena o odnosu izraza i drugih jedinica opisa*, *Napomena o odnosu pojavnog oblika i drugih jedinica opisa*, *Napomena o odnosu primjerka i drugih jedinica opisa*, *Napomena o odnosu agenta i drugih jedinica opisa*, *Napomena o odnosu mjesta i drugih jedinica opisa*, *Napomena o odnosu vremenskog raspona i drugih jedinica opisa*. Isto tako, element *Izvor* koji se javlja u osmoj skupini CCO nema istoimenu općenitu zamjenski element u Pravilniku KAM, već Pravilnik KAM za svaki pojedini element daje dodatnu mogućnost navođenja izvora. Primjerice: *1.1.1. Izvor podataka za stvarni prikaz*, *1.2.1. Izvor podataka za napomenu o stvarnom prikazu*, *1.3.1. Izvor podatka o stvarnom naslovu*, *2.1.1 Izvor podataka o razini opisa djela*, *2.2.1 Izvor podataka o razini pojavnog oblika*, *2.3.1 Izvor podataka za naziv ili vrstu*, *2.4.1 Izvor podataka o mediju*, *2.5.1 Izvor podataka o obliku sadržaja*, itd.

9.7. Zaključci istraživanja

Istraživanje bazirano na usporedbi Pravilnika KAM i CCO, tj. na mapiranju njihovih elemenata, pokazalo je da Pravilnik KAM obuhvaća sve elemente opisa koje propisuje CCO, te je u potpunosti primjenjiv na opis muzejskih objekata. Neki elementi su istoimeni (primjerice *Opseg, Dimenzije, Masa, Materijal, Tehnika, Boja, Natpisi, Stanje, Konzervacija i restauracija, Stil, Predmet*, itd.), dok se neki elementi odnose na iste podatke, ali se nazivi elemenata malo razlikuju. Većinom je razlog tome što su neki CCO elementi općenitiji od elemenata Pravilnika KAM, pa Pravilnik KAM propisuje više specifičnijih elemenata koji su podudarni određenom elementu CCO. Na primjer, prvi CCO element je *Vrsta djela* koji se obično odnosi na fizički oblik, funkciju ili medij djela, a Pravilnik KAM za opis, vrstu ili medij djela propisuje tri samostalna elementa: *Naziv ili vrsta, Medij, Oblik sadržaja*. Isto tako, za identifikaciju naslova opisanog djela CCO propisuje elemente *Naslov i Vrsta naslova*, dok Pravilnik KAM ima mnogo elemenata koji se odnose na specifičnosti naslova, a to su *Podatak o stvarnom naslovu, Glavni stvarni naslov, Usporedni stvarni naslov, Dodatak glavnom stvarnom naslovu, Usporedni dodatak glavnom stvarnom naslovu, Napomena o stvarnom naslovu, Usvojeni naslov djela, Vrsta usvojenog naslova djela, Ključni naslov, Varijantni naslov djela, Vrsta varijantnog naslova djela, Skraćeni naslov, Varijantni naslov pojavnog oblika*. S druge strane, CCO ima neke elemente koji u Pravilniku KAM kao takvi ne postoje, no te informacije mogu se upisati pod neki drugi element. Na primjer, šesta skupina CCO odnosi se na predmet djela, a njeni elementi su *Prikaz predmeta, Opseg i Vrsta predmeta*. Pravilnik KAM također sadrži element pod nazivom *Predmet*, no ne sadrži specifične elemente za opis i vrstu predmeta, već se ti podaci mogu upisati pod element *Napomena o predmetu*. Naravno, Pravilnik KAM izrađen je sa svrhom da bude jedinstveni pravilnik za opis sve građe koju sadržavaju arhivi, knjižnice i muzeji, stoga on mora biti opširniji od drugih standarda koji su dizajnirani da služe katalogizatorima iz samo jedne od triju baštinskih ustanova. On je nastao mapiranjem brojnih postojećih standarda, smjernica i pravilnika za AKM ustanove, te je logično da ne može doslovno sadržavati sve istoimene specifične elemente poput njih, već su njegovi elementi prilagođeni da pokrivaju sve podatke koji su potrebni za opis građe u svim baštinskim ustanovama.

Pravilnik KAM sadržava i jednu skupinu koju CCO nema, a njen naziv je *Odnosi i napomene o odnosima među jedinicama opisa*. Ta skupina elemenata obuhvaća podatke o raznovrsnim odnosima među jedinicama opisa, čije prepoznavanje i bilježenje može biti značajno za pronalaženje, identifikaciju i odabir građe te razumijevanje konteksta nastanka i

uporabe građe. Neki od elemenata te skupine su: *Odnos djela i djela*, *Odnos djela i izraza*, *Odnos izraza i izraza*, *Odnos izraza i pojavnog oblika*, *Odnos pojavnog oblika i pojavnog oblika*, *Odnos pojavnog oblika i primjerka*, *Odnos primjerka i primjerka*, *Odnos djela i agenta*, *Odnos djela i stvaratelja*, itd. Upravo ovi podaci „omogućuju korisniku navigaciju kroz informacijski sustav i potiču uočavanje, istraživanje i interpretaciju različitih povijesnih, društvenih, kulturnih, znanstvenih i drugih veza.“⁵⁶ Odnosi između jedinica opisa omogućuju da se ostvari korisnički postupak „*istražiti*“, koji čini razliku između IFLA LRM modela i modela FRBR. Postupkom istraživanja korisnici otkrivaju izvore koristeći njihove međusobne odnose i tako ih smještaju u kontekst. Odnos između dviju jedinica opisa sastoji se od identifikacijskih podataka o jedinicama i objašnjenja njihova odnosa ili oznake za vrstu odnosa, a može se iskazati na sljedeće načine: u nestrukturiranom obliku (kao napomena), u strukturiranom obliku, i u obliku jedinstvenog strojnočitljivog identifikatora (IRI).⁵⁷

⁵⁶ Pravilnik za opis i pristup građi u KAM, str. 70. URL: https://pravilnik.kam.hr/index.php?action=intro_rules&id=23

⁵⁷ Usp. Isto, str. 70.

10. Zaključak

Katalogizacija kulturnih objekata jedna je od najvažnijih zadaća svih informacijskih ustanova, čiji je cilj omogućiti svojim korisnicima pristup bibliografskim podacima o svojoj građi. U današnjem informacijskom dobu naglasak nije samo na standardizaciji bibliografskog opisa za pojedinu informacijsku ustanovu, već i na dijeljenju tih podataka putem online kataloga i baza podataka, te povezivanju bibliografskih podataka koje nam nude knjižnice, arhivi i muzeji. Prvi korak ka ostvarenju tih ciljeva je oformljivanje standarda koji je toliko opširan da sadrži pravila za opis građe u svim baštinskim ustanovama, a ujedno daje upute i smjernice za bilježenje sadržaja i formuliranje bibliografskih metapodataka potrebnih za opis i pristup informacijskim izvorima koji se čuvaju u knjižnicama, arhivima i muzejima. U hrvatskoj je takav standard objavljen 2019. godine pod naslovom *Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima*.

U ovom radu prikazano je mapiranje *Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima* (Pravilnik KAM) i muzejskog priručnika za opis *Katalogiziranje predmeta kulturne baštine: vodič za opis djela kulturne baštine i njihovih slika* (CCO) s ciljem da se utvrdi njihova usklađenost i na taj način dokaže da Pravilnik KAM propisuje elemente koji su potrebni za opis muzejskog predmeta. Provedbom istraživanja utvrđeno je da Pravilnik KAM obuhvaća sve elemente opisa koje propisuje CCO, te je u potpunosti primjenjiv na opis muzejskih objekata.

Pravilnik KAM na neki je način ujedinio hrvatske informacijske ustanove, a 11. ožujka 2019. godine potpisan je i *Ugovor o objavljivanju (sunakladništvu), razvoju i održavanju te osiguranju dostupnosti Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima* između Nacionalne i sveučilišne knjižnice, Muzejskog dokumentacijskog centra i Hrvatskog državnog arhiva. Pravilnik KAM plod je rada velikog broja stručnjaka iz svih baštinskih ustanova koji su zajedno uspjeli ostvariti jedan velik cilj i zadovoljiti „potrebu AKM zajednice za jedinstvenim standardom nužnim za opis, razmjenu, povezivanje, integraciju i ponovnu uporabu podataka, što doprinosi racionalizaciji poslovanja i olakšava dostupnost informacija o građi.“⁵⁸

⁵⁸ Katić, Tinka. Rad na Pravilniku za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. // Mirna Willer : Festschrift / urednice Tinka Katić i Nives Tomašević. Zadar : Sveučilište u Zadru, 2020. Str. 223. URL: <https://morepress.unizd.hr/books/press/catalog/view/62/61/992-1>

Literatura

21. seminar Arhivi, Knjižnice, Muzeji: Mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture. Poreč, 22.– 24.11.2017. Dostupno na: [https://www.had-info.hr/dokumenti/programi/programska%20knjizica%20slog%20\(6\)%20\(1\).pdf](https://www.had-info.hr/dokumenti/programi/programska%20knjizica%20slog%20(6)%20(1).pdf)

Balog Vojak, Jelena; Vukadin, Ana. Primjena pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima - primjer Hrvatskog povijesnog muzeja. *Informatica museologica*, br. 50 (2019). Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/238630>

Barbarić, Ana. Entitet izraz konceptualnog modela FRBR: od teorijskog značaja do praktične primjene, 2008.

Barbarić, Ana. Novo izdanje HKD-a (27.01.2022.) URL: http://www.hkdrustvo.hr/hr/obavijesti/odabrana_novost/691/ [Pristupljeno: 27.01.2022.]

Cataloging Cultural Objects (CCO). A Guide to Describing Cultural Works and Their Images. American Library Association. Chicago, 2006.

Eva Verona. Univerzalna bibliografska kontrola i međunarodno ujednačavanje kataložnih postupaka. URL: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/verona.htm> [Pristupljeno: 27.01.2022.]

Feldvari, Kristina; Zdravčević, Izabel; Glumac, Martina. Organizacija informacija i katalogizacija: temelj obrazovanja informacijskih stručnjaka // Organizacija znanja, 26 (2021), (1–2).

Garnett, R. Librarianship in the seventeenth century. // *Essays in librarianship & bibliography*. London, 1899. Str.174-190.

Gorman, M., 2002. Why teach cataloguing and classification? *Cataloging & Classification Quarterly*, 34(1–2), 1–13.

Horvat, A. O zadaćama i strukturi knjižničnoga kataloga. URL: http://dzs.ffzg.hr/text/o_zadacama_i_strukturi_knjiznicnog_kataloga.htm [pristupljeno: 01.08.2022.]

IFLA Library Reference Model: A Conceptual Model for Bibliographic Information / Pat Riva, Patrick Le Bœuf, Maja Žumer, Consolidation Editorial Group of the IFLA FRBR Review Group. December, 2017. URL: https://repository.ifla.org/bitstream/123456789/40/1/ifla-lrm-august-2017_rev201712.pdf

Katić, Tinka. Rad na Pravilniku za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima. // Mirna Willer : Festschrift / urednice Tinka Katić i Nives Tomašević. Zadar : Sveučilište u Zadru, 2020. Dostupno na: <https://morepress.unizd.hr/books/press/catalog/view/62/61/992-1>

Lagoze, C. (2000). Business unusual: how „event-awareness“ may breathe life into the catalog?. U Bicentennial conference on bibliographic control for the new millennium, Washington, Library of Congress, November 15.–17. 2000. Washington, DC: Library of Congress, Cataloging Distribution Service. Dostupno na: http://www.loc.gov/catdir/bibcontrol/lagoze_paper.html

Macan, B.; Fernández, G. V.; Stojanovski, J. Open source solutions for libraries: ABCD vs Koha. // Program: electronic library and information systems 47, 2(2013), str. 136-154.

NSK zbirke. URL: <https://www.nsk.hr/category/zbirke/>

Objavljen hrvatski prijevod modela IFLA LRM. URL: <https://www.kam.hr/objavljen-hrvatski-prijevod-modela-ifla-lrm/>

Petrić, Tatijana. Bibliografska organizacija neomeđene građe: model entitet-odnos ili objektno orijentirani model? Bosniaca 23(2018). Str. 33-47.

Pravilnik KAM – O pravilniku. URL: <https://www.kam.hr/pravilnik/>

Pravilnik za opis i pristup građi u KAM. URL: https://pravilnik.kam.hr//index.php?action=intro_rules&id=23

Riva, Pat; Žumer, Maja. *The IFLA Library Reference Model, a step toward the Semantic Web*. Paper presented at: [IFLA WLIC 2017 – Wrocław, Poland – Libraries. Solidarity. Society](#). in Session 78 - Standards Committee. 2017. URL: <https://library.ifla.org/id/eprint/1763/1/078-riva-en.pdf>

Salman Haider. „Resource Description and Access“, Encyclopædia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/library/Catalog-standardization#ref336276> [pristupljeno: 13.10.2022.]

Statement of principles adopted at the International Conference on Cataloguing Principles, Pariz, 1961. London: IFLA Committee on Cataloguing, 1971. URL: https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/cataloguing/IMEICC/IMEICC1/statement_principles_paris_1961.pdf [pristupljeno: 01.08.2022.]

Svenonius, Elaine. *The Intellectual Foundation of Information Organization*. MIT Press, 2000. URL: <https://sites.evergreen.edu/wp-content/uploads/sites/226/2016/08/svenonius-chap5.pdf>

Špiranec, S. i Ivanjko, T., 2012. *Predmetni jezici s korisničkim jamstvom: što možemo naučiti od folksonomija?* U: Hassenay, D. i Krtalić, M., ur. *Seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: zbornik radova*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.

Tadić, Katica. *Rad u knjižnici : priručnik za knjižničare*. Poglavlje 6: *Katalozi i druge baze podataka u knjižnicama*. Rijeka: Naklada Benja, 1994. *Katalozi i druge baze podataka u knjižnicama*. URL: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/pog6.htm#2>

Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa : završni izvještaj / IFLA-ina Studijska skupina za uvjete za funkcionalnost bibliografskih zapisa ; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju ; [s engleskog prevela Tinka Katić ; hrvatske primjere odabrale i izradile Đurđica Brezak Lugarić ... et al.]

Visual Resources Association (VRA) - Cataloging Cultural Objects (CCO). URL: <https://vraweb.org/resources/cataloging-cultural-objects/> [pristupljeno: 25.08.2022.]

Vukadin, Ana. Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima. @rhivi. 2017(2), str. 13. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/212970>

Vukadin, Ana. Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima: načela i struktura. // Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture 20(2017)

Vukadin, A., Willer, M. Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima: novi hrvatski kataložni pravilnik. Knjižnica, 2019, 63(3), str. 29. Dostupno na linku: <https://knjiznica.zbds-zveza.si/knjiznica/article/view/7983>

Willer, M. Arhivi, knjižnice, muzeji - mogućnosti suradnje u globalnoj informacijskoj infrastrukturi: hrvatska iskustva tijekom godišnjih seminara. // Muzeologija 41/42 (2007)
Willer, Mirna; Barbarić, Ana. Međunarodna kataložna načela: prikaz i analiza. Vjesnik bibliotekara Hrvatske 52, 1/4(2009), 18-62.

Zajec, Jasenka. Kako identificirati i katalogizirati nove vrste neomeđene građe. // Zbornik radova / Međunarodni skup u čast 100-te godišnjice rođenja Eve Verona, Zagreb, 17.-18. studenoga 2005. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2007.

Zlodi, Goran. Mogućnosti uspostavljanja interoperabilnosti među shemama metapodataka u muzejskom okruženju. (Doktorska disertacija. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2007.)

Zlodi, Goran. Od muzejske dokumentacije prema utvrđivanju svojstva kulturnoga dobra: ključni standardi i načela. Etnološka istraživanja 20 (2015). Str. 45-52.

Cataloging of cultural objects: compliance of the *Resource Description and Access Code for Libraries, Archives and Museums* and *Cataloging Cultural Objects*

Abstract

Libraries, archives and museums have numerous resources that have to be identified and described. For this reason, LAM institutions⁵⁹ are constantly working on the development and improvement of standards for the description of different types of resources. This paper compares *Resource Description and Access Code for Libraries, Archives and Museums* (RDA LAM), used in LAM institutions in Croatia and *Cataloging Cultural Objects: A Guide to Describing Cultural Works and Their Images* (CCO), model for the content of data for the description of cultural objects, with the aim of determining their conformity. The mapping method is used to compare the two regulations for description. The purpose of the CCO is the description and documentation of cultural heritage objects and their representations and mapping will determine whether the RDA LAM includes the rules contained in CCO, that is, whether it can serve as a unique standard for the description of cultural objects. By using a single standard for the description of all resources in LAM institutions, it will be possible to connect their content and to create common information services.

Keywords: resource description; LAM standards; Regulations for description and access to material in libraries, archives and museums; Cataloging Cultural Objects

⁵⁹ Libraries, archives and museums.